

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ
2008 AĞUSTOS OLAYLARI ÖNCESİNDE VE
SONRASINDA AZERBAYCAN MEDYASINDA ABD

Hazırlayan

Hafiz Ceferli

1317.02019

BAKÜ-2017

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT UNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ

2008 AĞUSTOS OLAYLARI ÖNCESİNDE VE
SONRASINDA AZERBAYCAN MEDYASINDA ABD

Hazırlayan

Hafiz Ceferli

1317.02019

Tez Danışmanı

Araz ASLANLI

BAKÜ-2017

ÖZET

20. yüzyılın son çeyreği SSCB'nin çöküşü ve yeni bağımsız devletlerin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Bu dönemde bağımsızlığını kazanan ülkeler arasında Azerbaycan'da vardı. 18 Ekim 1991'de Azerbaycan bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu yıllarda Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dış politikasında başlıca yeri 80'li yılların sonlarında Ermenistan'ın Azerbaycan'a karşı başlattığı arazi iddiaları tutmuştur.

SB'nin dağılmasından sonra ortaya cikan bağımsız devletlerden biri olan Azerbaycan Cumhuriyeti, egemenliğini kazandıktan sonra uluslararası ilişkilerini yeni bir düzlemde kurma çabası içerisine girmiştir. Azerbaycan'ın bu konumda olması, ABD'ye yeni etkinlik alanı kazanma fırsatı sağlamıştır.

Azerbaycan dış politikasını oluştururken, dünyanın liderliğini üstlenen ABD'ye önem vermiş, uluslararası ilişkilerini bu yönde geliştirmiştir. Daha sonraki gelişmeler sonucu Rusya Azerbaycan'la iyi ilişkiler kurmağa başlamıştır. Azerbaycan ABD ilişkilerini belirleyen temel faktörler Karabağ sorunu, Hazarla ilgili konular ve Azerbaycan'ın doğal kaynaklarına olan önemdir.

Anahtar kelimeler: Azerbaycan-ABD ilişkileri, dostluk, işbirliği

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
KISALTMALAR.....	v
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: GENEL OLARAK AZERBAYCAN-ABD İLİŞKİLERİ	3
1.1. AZERBAYCAN-ABD İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL ÇERÇEVESİ.....	3
1.2. 1991 SONRASI SİYASİ İLİŞKİLER	6
1.3. 1991 SONRASI EKONOMİK İLİŞKİLER	13
1.4. 1991 SONRASI ASKERİ-GÜVENLİK İLİŞKİLERİ	17
1.5. 1991 SONRASI SOSYAL İLİŞKİLER	21
1.6. KARABAĞ SORUNUNUN AZERBAYCAN-ABD İLİŞKİLERİNE ETKİSİ.....	26.
İKİNCİ BÖLÜM: AĞUSTOS 2008'DEKİ SAVAŞ SÜRECİNDE AZERBAYCAN MEDYASINDA ABD İMAJI.....	33.
2.1.2008-2009 Yıllarında Azerbaycan Medyasında ABD'nin Siyasi İmajı.....	34.
2.2.2008-2009 Yıllarında Azerbaycan Medyasında ABD'nin Ekonomik İmajı.....	46
2.3.2008-2009 Yıllarında Azerbaycan Medyasında ABD'nin Askeri İmajı.....	53
2.4.2008-2009 Yıllarında Azerbaycan Medyasında ABD'nin Sosyo-Kültürel İmajı.....	62
SONUÇ.....	66
KAYNAKLAR	70

KISALTMALAR

a. g. e.:	Adı Geçen Eser
a. g. m.:	Adı Geçen Makale
a. g. t.:	Adı geçen Tez
b.:	Baskı
S.:	Sayı
s.:	Sayfa
vb.:	Ve benzeri
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AB:	Avrupa Birliği
SSCB:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
BM:	Birleşmiş Milletler
MC:	Milletler Cemiyeti
BDT:	Bağımsız Devletler Topluluğu
NATO:	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
BIO:	Barış İçin Ortaklık
AGIK:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AHC:	Azerbaycan Halk Cephesi

GİRİŞ

Medya, her türlü bilgiyi insana ve topluluklara ileten, eğlendirme, bilgilendirme ve eğitme gibi üç ana sorumluluğu olan görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel araçların tamamıdır. Dış politikada her ne kadar resmi kurumlar yetkilisi ise de gari-resmi olan kurumların varlığı inkar edilemez. Yazılı görsel ve elektronik medya da bunlardan bir tanesidir. Medyanın temel görevi halkı bilgilendirmek ve toplumsal ilişkiler kurmakla halkın dikkatini çekmektir. Medya toplumun ne düşüneceğini değil, ne konuda düşüneceğini sağlayabilmektedir.

Azerbaycan Sovyetlerin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan 15 devletten biridir. Azerbaycan bağımsızlığından günümüze kadar dünya devletleriyle ve komşu devletlerle iyi ilişkiler sürdürmeğe çalışmıştır. Azerbaycan bağımsızlık sonrası demokratik devlet olarak alqıladığı ABD ile ilişkilerine önem vermiş ancak 1990'lı yılların ortalarına kadar bu ülke ile ilişkilerini rayına oturtmakta bazı sorunlarla karşılaşmıştır. İki ülke arasında ilişkilerde bazı zamanlarda sorunlar yaşansa da, bu sorunlar işbirliğinin özünü sarsacak nitelikte olmamıştır. H.Aliyev döneminden başlayan dengeli siyaset sonrası ABD ile dengeler korunmuştur. Karabağ sorununda da ABD'nin önemli bir aktör olduğu bilinmektedir. 2008 Ağustos olayları göstermiştir ki, bölgede olan sorunların çözümünde ABD önemli aktördür.

2008 Ağustos olayları öncesinde ve sonrasında Azerbaycan medyasında ABD imajı adlı çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde ilk olarak Azerbaycan-ABD ilişkilerinin tarihsel çerçevesi araştırılmıştır. Daha sonra ise 1991 sonrası siyasi, ekonomik, askeri-güvenlik, sosyal ilişkiler araştırılmıştır.

İkinci bölümde ise çalışmanın uygulamalı kısmı olan Azerbaycan medyasında ABD imajı ile ilgili haberlerin değerdendirilmesi yapılmıştır.

Çalışmamızda “Azerbaycan”, “Yeni Müsavat” ve “Ayna” gazetelerinin 2008-2009 yılları arasında yayımlanan konumuzla ilgili haberler kaynak olarak kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK AZERBAYCAN-ABD İLİŞKİLERİ

1.1. AZERBAYCAN-ABD İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL ÇERÇEVESİ

1828'den sonra Rusya'nın bir parçası olan Azerbaycan'ın ABD ile ilişkilerinin tarihi, 19. yüzyılın sonlarına dayandırılabilir. 19. yüzyılın son çeyreğinde, Bakü'de oluşan petrol sanayisine ABD'nin büyük petrol şirketlerinin büyük ilgisi olmuştur. Bu dönemde, Rusya'daki petrol ve ürünlerinin pazarlanması "Amerikan Standard Oil" şirketinin denetimi altında idi. Zamanla Rusya pazarından çıkarılan bu şirket, Bakü petrolünün işletimini elinde tutan şirketlerle görüşmek üzere temsilci gönderdi. Fakat Avrupa devletleriyle ABD arasındaki rekabet ve anlaşmazlıklar, Standard Oil'in Bakü'de daimi yerleşmesine imkân vermedi.¹

20. yüzyıla gelindiğinde ise İngiltere'nin Azerbaycan bölgesindeki güçlü konumu ve ABD-İngiltere sorunu, ABD'yle ekonomik ilişkiler kurulmasına engel oldu. 1918'de Kafkas devletleri bağımsızlıklarını ilan ettiler. Bundan sonra, Avrupa devletlerinin yanında ABD'nin de Kafkasya'yla ilgili yeni planları yaranmağa başladı. Buna yönelik olarak da 5 Temmuz 1918'de "Dörtler Konseyi", ABD'nin isteğiyle Albay William Haskell'i Ermenistan'a Yüksek Komiser atadı. Ermenistan, ABD aracılığıyla toprak iddialarına çözüm bulmak amacındaydı. Fakat bölgede yaptığı görüşmelerden sonra, William Haskell, Dağlık Karabağ ve Zengezur'un Azerbaycan toprağı olduğunu tasdik etti. 24 Ekim

¹ **Azərbaycan**, 11 Nisan 2008

1918'de William Haskell, Nahçıvan'da ABD temsilciliği oluşturulmasıyla ilgili açıklama verdikten sonra, Amerikalı Albay E. Delly'yi bu bölgeye temsilci olarak atadı. Fakat Azerbaycan yönetiminin çalışmaları, işleri ve Nahçıvan halkının itirazları nedeniyle ABD, Nahçıvan'da bu temsilciliği oluşturamadı.

16 Kasım 1918'de Feteli Han Hoylu başkanlığında oluşturulan Milli Konsey, Azerbaycan'ın bağımsızlığının tanınması için ABD'ye ve Avrupa devletlerine müracaatta bulundu. Bu müracaattan sonra Azerbaycan, ABD tarafından resmi olarak tanınmadı. Fakat İngiltere ve Fransa ile birlikte ABD temsilcileri de Azerbaycan'ın Paris Barış Konferansı'na katılmasını istediler.²

23 Aralık 1918'de İstanbul'da, Azerbaycan ile ABD temsilcileri arasında ilk görüşme gerçekleşti. Bu görüşme resmi nitelik taşııyordu. Görüşmede Ali Merdan Topçubaşov kendini Azerbaycan temsilcisi olarak takdim ettiğinde, ABD temsilcisinin "Azerbaycan-yani siz Ermeniler..." şeklinde başlayan sözleriyle Azerbaycan'ı resmi olarak tanımadıklarını ve ABD'deki Ermeni algısının ne kadar güçlü olduğunu vurgulamaktaydı.

2 Mayıs 1919'da, ABD Başkanı Woodrow Wilson'un teşebbüsüyle ilk defa Azerbaycan'la ilgili sorun ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya hükümet başkanlarından oluşan Dörtler Konseyi'nde görüşüldü. Woodrow Wilson konuşmasında, Azerbaycan heyetinin Paris Barış Konferansı'na katılmasının ve Ali Merdan Topçubaşı'nın Azerbacan heyet başkanı olarak tanınmasının gerekli olduğunu belirtti.³

28 Mayıs 1919'da Paris'te, ABD-Azerbaycan arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasına ilişkin ilk teşebbüs gerçekleşti. Azerbaycan

² Ibid., s. 95-97.

³ Cemil Hesenov, **Azerbaycan Beynəlxalq Münasibetlər Sisteminde (1918-1920)**, Bakı, Azerbaycan Dövlət Neşriyyatı, 1993, s. 190-191.

temsilcileri, Woodrow Wilson ve savaş döneminde Türkiye’de Büyükelçi olan Henry Morgenthau’yla görüştüler. Henry Morgenthau, Azerbaycan’ın doğal zenginlikleri ile ekonomik potansiyelinin değerlendirilmesi için ABD sermayesinin Azerbaycan’a yönlendirilerek yardım yapılmasının mümkün olabileceğini ifade etti. Woodrow Wilson’la yapılan görüşmedeyse Azerbaycan’ın Milletler Cemiyeti’ne (MC) kabul edilmesi, ABD’yle diplomatik ilişkiler kurulması ve bağımsızlığının güçlendirilmesiyle ilgili Azerbaycan yönetiminin resmi memorandumu ABD Başkanı’na iletildi.

Kasım 1919’da, Ermenistan ve Azerbaycan temsilcileri, iki devlet arasındaki bütün anlaşmazlıkların diplomatik yollarla çözümüne ilişkin anlaşma imzaladılar. Fakat ABD’deki Ermeni algısından dolayı Woodrow Wilson, Azerbaycan’la diplomatik ilişkiler kurmaya sıcak bakmadı.

Ocak 1920’de Avrupa’nın müttefik devletlerinin Yüksek Konseyi, Azerbaycan’ın bağımsızlığını tanıdı. İngiltere’nin Azerbaycan’da sahip olduğu güçlü konum, ABD’nin Azerbaycan’ı tanımasına ve politik ilişkiler kurmasına engel oldu. Azerbaycan’ın ekonomik potansiyelinden ve doğal zenginliklerinden vazgeçemeyen ABD, Azerbaycan’da Konsolosluk kurarak ekonomik ilişkiler kurdu.⁴

Azerbaycan’ın Sovyet Rusya tarafından işgali, San Remo Konferansı’na katılan Azerbaycan temsilcileri tarafından, İtalya Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla ABD’ye bildirildi. Bunun üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı’nın Paris’teki İtalyan Büyükelçiliği’ne gönderdiği notada, ABD’nin Rusya’yı tek bir devlet olarak görmek istediği belirtildi.

⁴ Eli Hesenov, **Azerbaycan-ABŞ: Anlaşılmaz Münasibetlerden Strateji Terefdaşlığa Doğru (Oktyabr 1991-Avgust 1997)**, Bakı, Azerbaycan Universiteti Neşriyyatı, 1997, s. 29-30.

Azerbaycan temsilcileri, Amerikan Büyükelçiliği'ne bir nota vererek bu sonucu protesto etti.

Bu dönemde, Woodrow Wilson'un Azerbaycan'a karşı olumsuz tutumundan dolayı, Azerbaycan-ABD ilişkileri pekte önemli gelişmeler gösteremedi. Bundan sonra, Azerbaycan ABD ilişkileri Azerbaycan'da Sovyet rejiminin oluşmasıyla kesildi ve SSCB dağılana kadar hiçbir resmi ilişki kurulmadı.

1.2. 1991 SONRASI SİYASİ İLİŞKİLER

1980'li yılların sonu dünyada yaşanan önemli değişikliklere tanıklık etmiştir. Elli yıldan fazla devam eden "Soğuk Savaş" tehlikesi ortadan kalkmış, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bu bölgede yeni bağımsız devletler kurulmuştur. Bu devletlerden biri de 18 Ekim 1991'de bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan Cumhuriyeti'dir. Azerbaycan 1990'lı yıllara kadar dış ve güvenlik politikasında ciddi problemlerle karşılaşmasına rağmen bağımsızlığını korumuştur. Azerbaycan'ın 2 Mart 1992'de Birleşmiş Milletlere (BM) üye olması ve uluslararası alanda tanınması ona geniş alanda siyaset üretme ve uygulama imkanlarını da beraberinde getirmiştir.⁵

Bağımsız Azerbaycan'ın ilk devlet başkanı olan Ayaz Mütellibov, Ocak 1990'da Bakü'deki Sovyet ordusunun katliamından sonra Azerbaycan Komünist Partisi Genel Sekreterliğine getirilmiştir. Ayaz Mütellibov, Ocak 1992'ye kadar Rusya Federasyonu'yla yakın ilişkilere dayalı bir politika izlemiş ve Azerbaycan'ın BDT üyeliğine olumlu

⁵ Əli Həsənov, *Müasir Beynəlxalq Münasibətlər və Azərbaycanın Xarici Siyasəti, (Modern Uluslararası İlişkiler ve Azerbaycan'ın Dış Politikası)*, Azerbaycan Yayınları, Bakü, 2005, s. 212.

bakmış ve ABD ile olan ilişkilerinde Rusya yanlısı politikası nedeni ile gelişme kayd edememiştir.⁶

Dağlık Karabağ çatışmasında Azerbaycan'ın sürekli toprak kaybetmesi Mütellibov'u zor durumda bırakmıştır. Mütellibov iktidarının sonunu getirmiştir.⁷

Hocalı katliamının ardından, muhalefet tarafından Mütellibov'un istifasını amaçlayan zaman başarıyla sonuçlanmıştır. Mütellibov'un istifasından sonra anayasaya göre devlet başkanlığı, Meclis Başkanı Yakup Memmedov'a geçmiştir. 7 Haziran 1992'de seçime gitmek üzere Azerbaycan Parlamentosu feshedilerek yerine elli üyeli Milli Meclis oluşturuldu. 7 Haziran 1992'de devlet başkanlığı seçimlerinde, seçime katılanların % 59.4'nün oyunu alan AHC Başkanı Elçibey kazanmıştır.⁸

İktidara gelen Ebülfez Elçibey'in karşısında duran en önemli problemlerden biri Karabağ sorunu olmuştur. Zira, ülkenin bir çok sorununun temelinde Karabağ'da devam etmekte olan savaş bulunuyordu ve bu savaşa son verilmeden iç siyasetin durması, sosyo-ekonomik gelişmenin sağlanması, halkın rahat ve huzurunun sağlanması, ülke içi istikrarın korunması mümkün gözükmüyordu. Bu nedenle Elçibey yönetimi, gerek Halk Cephesi Partisi'nin gerekse yönetim programının merkezine Karabağ'ı yerleştirmiştir.⁹

Bu dönem, Azerbaycan'ın Türkiye'yle ilişkilerinin çok iyi olduğu, Rusya ve İran ile ilişkileri bakımındansa gergin olduğu bir dönem olarak değerlendirilebilir.

⁶ Samir Mərdənov, "Azerbaycan'ın Dış Politikasının Temel Özellikleri", Çağrı Erhan Editör, **Kafkasya'nın Yükselen Yıldızı İlham Aliyev Döneminde Azerbaycan**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2013, s. 60.

⁷ Cafersoy, **a. g. m.**, s. 290.

⁸ Aslanlı ve Həsənov, **a. g. e.**, s.24.

⁹ Reha Yılmaz, "Azerbaycan'ın Dış Siyasetinde Bağımsızlık Sonrası Yıllar ve Karabağ Problemi", **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2, 2010, **a. g. m.**73-74.

Demokratik devlet kurmak ve gerçekleştirmek istenen köklü reformlar için siyasi ve ekonomik desteğe, bağımsızlığın korunması için de Rusya'yi bölgede dengeleyecek güçlere ihtiyaç duyan Azerbaycan için Batı ülkeleri iyi bir ortak olarak görülmüştür. Bu manada AHC iktidarının dış politika öncelikleri arasında Amerika esas yeri almış Elçibey yönetimi iki ülke arasında ilişkilerin geliştirilmesi için ABD'nin belirlediği şartları yerine getirmeye çalışmıştır. Ayrıca bu ülke Rusyaya karşı dengeleyici güç olarak görüldüğünden Karabağ sorununda aktif katılımı için çaba gösterilmiş ve Amerikan petrol şirketlerinin bölgedeki yatırımlarının artırılması suretiyle ABD'nin ilgisi çekilmeye çalışılmıştır. Fakat ABD'nin bölgeyi iyi bilmemesi Ermeni lobisinin Azerbaycan karşıtı propoğası ile ABD'nin eski SSCB mekanında Rusya'yı temel alan ve Kafkaslarda yeterince aktif politika izlemesini engelleyen Russia First politikası ABD-Azerbaycan ilişkilerinin istenen düzeye gelmesini engellemiştir.¹⁰

İsrail'le ilişkilere de büyük önem veren Ebülfez Elçibey, İsrail'in ABD'deki Yahudi lobisi vasıtasıyla Dağlık Karabağ sorunundaki Azerbaycan'ın görüşlerini ABD yönetimine duyurulabileceğini düşündü. Elçibey Rusya'nın Karabağ sorununu Azerbaycan'a baskı aracı olarak kullanmasını önlemek için AGİK ve ABD aracılığı ile denge sağlamaya çalışmıştır.

AHC iktidarının dış politikada diğer önemli yönü İranla olan politikalar teşkil etmekteydi. Bu politika ile İrana karşı aktif bir politika izleyerek 'Güney Azerbaycan' sorununu resmi makamlarla görüşmelerde sık-sık vurgulamak ve buna paralel olarak İrandaki Azerbaycan Türklerinin faaliyetlerini artırmaları sonucu iyi olmayan

¹⁰ Cafersoy, a. g. m., s. 38.

ABD-İran ilişkileri bağlamında ABD'nin destğini alabileceklerinde savunmuşlardır. Azerbaycan'da 3 Ekim 1993'de cumhurbaşkanlığına Haydar Aliyev'in seçilmesiyle Elçibey iktidardan uzaklaşmış ve bundan sonra Aliyev, BDT'ye katılmayı kabul ederek Rusya yanlısı adımlar atmıştır.

Elçibey iktidarının son döneminde Azerbaycan hem iç, hem de dış politikada ciddi olumsuz durumlar yaşamıştır. Rusya ile ilişkiler tamamen kopmuştur. Azerbaycan'ın iç işlerine müdahale için bu ülke çok ciddi siyasi, ekonomik ve askeri araçlara sahipti. Halk Cephesi Hükümetinin tüm enerji ve potansiyelini tüketen en önemli problem Azerbaycan topraklarının Ermenistan tarafından işgal edilmesi olmuştur. Bu konuda değişik dinamizmde bir politika uygulayan hükümet sonuç itibarıyla cephede başarı sağlayamamış, bu sorunu daha karmaşık bir durumda Haydar Aliyev iktidarına devretmiştir. 1992 yılına kadar sorunun çözümü için Rusya arabulucu olarak girişimlerde bulunmuş, daha sonra ise Batı ve ABD de arabulucu girişimlerine başlamış ve bu konu Rusya'nın tekelinden çıkmış ve meseleye ABD ve Batı ülkeleri ortak olmuştur.

15 Haziran 1993'de Bakü'ye davet edilerek Meclis Başkanı seçilen Haydar Aliyev, Meclisin 24 Haziran 1994'te verdiği kararla Meclis Başkanı sıfatıyla aynı zamanda devlet başkanlığı yetkilerini de üstlenmiştir.¹¹

Haydar Aliyev döneminde Azerbaycan Abd ilişkileri ekonomik cıkar-demokrasi-ermenı lobisi üçgeninde gelişim göstermiştir. Bu dönemde Azerbaycan Batılı petrol şirketleri ile değeri on milyon dolarla ifade edilen 20 petrol ve doğal qaz anlaşması imzalayarak ve petrolün

¹¹ Cafersoy, a. g. m., s. 293.

uluslarası pazara taşınması için Batı ile işbirliği yaparak ABD ile ilişkilerin ekonomik boyutunu derinleştirmiştir. Azerbaycan yönetiminin ülkedeki siyasi sistem ve seçimdeki uygulamalar nedeni ile zaman-zaman ABD ile gerginlikler yaşadığı gözlenmiştir. Haydar Aliyev yönetimi Karabağ konusunda ABD nin hem AGİT MİNSK Grubu hem de tek başına inisiyatif almasına itiraz etmemiş bunu sorunun çözümünü sağlayacak süreç olarak görmüştür. İlişkilerdeki enerji boyutunun güçlenmesi ve 11 Eylül saldırısı sonrası Azerbaycan-ABD güvenlik boyutunda işbirliğinin derinleştirilmesi bir yandan Azerbaycanın Özgürlüklere Yardım Yasası çerçevesinde alabileceği yardımlardan mahrum bırakan aleyhtarı 907 sayılı ek düzenlemenin yürürlüğünün durdurulmasına diğer yandan Azerbaycanda Amerikan askeri üslerinin yerleştirileceği iddialarının gündeme gelmesine neden olmuştur.¹²

Bu dönemde Azerbaycan'ın enerji kaynaklarının işletilmesi ve uluslararası pazarlara taşınması konusunda önemli adımlar atıldı. Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı projesine tam destek vermiştir. ABD'deki Ermeni lobisinin baskısıyla kabul edilen ve ABD yönetiminin Azerbaycan'a yardım yapmasını engelleyen "Özgürlükleri Destekleme Yasası'na 907 Sayılı Ek" maddenin kaldırılması için girişimlerde bulundu. ABD'nin Ermenistan için yılda yüz milyon dolar ayırmasına karşılık bu maddeye dayanarak Azerbaycan'ı yardımdan mahrum bırakması, Azerbaycan kamuoyunda ABD yönetimine karşı olumsuz bir bakış oluşturmuştu. Haydar Aliyev, 1997'de ABD'ye ilk resmi ziyareti sırasında konuyu gündeme getirdiyse de somut bir sonuç alınamadı.¹³ Ermeni yanlısı temsilcilerin yoğun tepkilerine rağmen Bill Clinton

¹² 20 Aralık 2000-den aktaran Aslanlı **Haydar Aliyev Döneminde Azerbaycan Dış Politikası**.s.228

¹³ Akif Abdullah, "Haydar Aliyev Dönemi ve Azerbaycan", **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, Sayı: 2, Eylül 2013, s. 51-51.

yönetimi, “Özgürlükleri Destekleme Yasası’na 907 Sayılı Ek” maddenin kaldırılmasına yönelik girişimlerde bulundu. Aslında zengin petrol yataklarına sahip ve stratejik bir konumda bulunan Azerbaycan, ABD için Ermenistan’la kıyaslanamayacak kadar önemlidir. Buna bir de Azerbaycan’da artan ABD yatırımlarının eklenmesi, Kongre’yi Azerbaycan’a yönelik sınırlamaları yeniden gözden geçirmeye zorladı. Sonuçta Kongre, Deniz Ötesi Özel Yatırım Şirketi (Overseas Private Investment Cooperation: OPIC) aracılığıyla Azerbaycan’a yardım yapılmasını kabul etti. 1997’de, Azerbaycan’ın dış politikasında ABD’ye doğru yönelimin arttığı söylenebilir. Bu durum, Azerbaycan’ın ABD dış politikasında kazandığı önemden kaynaklanmaktadır. Bunun ilk göstergesi, Bill Clinton yönetiminin Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı projesinin hayata geçirilmesi için büyük çaba sarf etmesiydi. 29 Ekim 1998’de Türkiye, Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan ve Türkmenistan’ın Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı projesine açık destek veren Ankara Deklarasyonu’nun imzalanmasına giden süreçte Bill Clinton yönetiminin rolü büyük oldu.¹⁴

İlham Aliyev döneminde sorun açısından Ağustos 2008 olayları önemli bir aşama teşkil etmiştir. Güney Osetya ve Abhazya sorunları nedeniyle Rusya ile Gürcistan arasında yaşanan savaş sonrası hem Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin iyileştirilmesi çabası, hem de Rusya’nın yoğun girişimleriyle Azerbaycan, Ermenistan ve Rusya Devlet Başkanları arasında Karabağ sorununa ilişkilerin görüşmelerin artırılması dikkat çekmiştir. Ama ciddi beklentiler oluşturulmasına rağmen, durum olumsuz devam etmektedir. İlham Aliyev döneminde Azerbaycan Milli Güvenlik Belgesi’ne uygun olarak, bölgesel ve

¹⁴ “<http://ourworld.compuserve.com/homepages/usazerb/333.html>” (18.12.2009)

bölgeye ait olmayan ülkelerle en üst düzeyde ilişkiler kurmaya çalışmıştır. En üst düzey yöneticilerin açıklamalarında, dış politikanın temel yönünün Batı'ya entegrasyon olduğu bizzat vurgulansa da, komşularla iyi ilişkilere önem ve çokyönlülük devam ettirilmiştir.

Azerbaycan'ın ABD ile ilişkileri 11 Eylül olayları sonrası yükselen hatta geçmiştir. Milli Güvenlik Belgesi'nde Avro-Atlantik coğrafyaya entegrasyonun özel olarak değinilmesi ve dünyanın jeopolitik gerçekleri Azerbaycan-ABD ilişkileri bakımından önemlidir. Azerbaycan Avrupa ve Avro-Atlantik siyasal, güvenlik, ekonomik ve diğer yapılanmaları ile işbirliğine önem vermektedir. Sonuç olarak, İlham Aliyev döneminde Azerbaycan dış politikasının temelleri Haydar Aliyev tarafından atılan denge politikası çerçevesinde yürütüldüğünü ifade etmek mümkündür. İlham Aliyev döneminde denge politikası daha da çokboyutlu hale getirilmiş, kurumsallaşma ve alan genişlemesi adına önemli başarılar kazanılmıştır.

2008-2009 aralığında da gözleendiği gibi Azerbaycan'ın ulusal çıkarlarına aykırılık ve çeşitli diğer dönemlerde zaman-zaman gözleendiği üzere içişlerine müdahale konusunda hassasiyetin önemslenmemesi Bakü'nün sert tavırlarına neden olmaktadır.

Azerbaycan bölgeyi Avrupa ile köprü olan projeler konusunda önemli konumunu muhafaza etmekte, ancak "NABUCCO" örneğinde olduğu gibi riskleri kendisi üstlenmeden tarafların sorumluluğu ortakça paylaşmalarını istemektedir. NATO'ya entegrasyon ve Türkiye ile ikili askeri ilişkilerin de bölgesel risklere fırsat vermeden ilerletilmesi de bu çerçevede değerlendirilebilir.

1.3. 1991 SONRASI EKONOMİK İLİŞKİLER

1988'den itibaren Ermenistan'ın silahlı tecavüzüne maruz kalan Azerbaycan, ateşkesin imzalandığı 12 Mayıs 1994'e kadar topraklarının % 20'sini kaybetmiş ve 1 milyondan fazla nüfusu göçmen durumuna düşmüştür. Bu yıllarda Azerbaycan'a karşı ulaşım ambargosunun uygulanması ve petrol boru hatlarının kullanılamaması gibi politik ve askeri sorunlar yaşanmıştır.¹⁵ 18 Ekim 1991'de Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı hakkında Anayasa kabul edildikten sonra Azerbaycan'a, onun zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarına Amerika, Avrupa ve Asya'nın önde gelen devletlerinin ilgisi artmıştır. Bu bölgeler ABD'nin da ilgi odağı haline gelmiştir. Buna sebep öncelikle, bölgenin jeopolitik ve ekonomik önemi, Hazar'ın zengin hidrokarbon rezervleri ve diğer kaynakları idi. Azerbaycan-ABD ilişkilerini oluşturan temel faktörler arasında Azerbaycan'daki zengin petrol kaynakları sayılabilir. ABD'nin ilgisinde Hazar Denizi kıyısında bulunan Azerbaycan Cumhuriyeti bölgede önemli devlet olarak görülmüştür ki, bu da ilk önce onun önemli jeopolitik durumu, zengin petrol ve gaz rezervlerine sahip olması ile ilgili olmuştur.¹⁶

Elçibey'in iktidara gelmesinin ardından Hazar havzasının Azerbaycan'a ait Azeri, Çırac ve Güneşli yataklarının işletilmesi için Batılı petrol şirketleriyle görüşmelere başlanmıştır. Zira Batı yanlısı ve Türkiye'ye ağırlık veren bir dış politika izleyen Elçibey, enerji konusunda RF'yi dışlamıştır. RF'nin bu sürecin dışında kalmasının da etkisiyle iktidardan düşürülmüştür.

¹⁵ Osman Nuri Aras, "Azerbaycan Ekonomisi ve Dönüşüm Süreci", www.osmannuriaras.com/akademik-1.doc, (29.02.2016), s. 3.

¹⁶ Həsənov, a. g. e., s. 551-556.

Ekim 1993’de Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı seçilen Haydar Aliyev Azerbaycan’ın dış politikasının temel prensiplerinden biri olarak ÷lkemizin ulusal ve dış devletlerin karşılıklı çıkarlarını dikkate alarak, Azerbaycan petrol rezervlerine ilgi gösteren her ÷lke ile karşılıklı işbirliğine hazır olduğunu beyan etmiştir.

20 Eylül 1994 yılında Azerbaycan açısından önem arz eden tarihi olaylardan birisi gerçekleşmiştir.Bakü de Azerbaycan petrollerinin işletilmesine ilişkin dört ABD şirketinde katıldığı (toplam 39,877 % lik bir pay almışlardırki bu konsorsiyumda bir ÷lke için en yüksek orandı) “Yüzyılın Anlaşması” imzalandı.Bu olay hic kuşkusuz Azerbaycan-ABD ilişkilerinin gelecekteki seyri açısından da büyük önem arz etmekteydi.

1995 ve 1996 yılları içerisinde de Azerbaycan-ABD ilişkilerinde bir takım gelişmeler yaşanmaktaydı.Gelişmeler özellikle petrol alanında iki ÷lkenin işbirliği, Azerbaycan topraklarının Ermenistan tarafından işgali sorununun çözüme kavuşturulması için ABD’nin girişimleri ve 907 sayılı ek maddenin kaldırılmasına yönelik girişimler olmuştur.1995 yılı içerisinde Milli Demokrasi Entitüsü Müdürü Nelson Ledski,Enerji Bakanı Birinci Yardımcısı William Wait,Zbigniev Bzerjinski,ABD AGIT temsilcisi Sam Brown,ABD disisleri yardımcısı James Collins ve diğer yetkililerin Azerbaycana ziyareti,aynı ayın içerisinde Haydar Aliyevin ABD ziyareti gerçekleşmiştir.Ziyaretler sırasında gerçekleştirilen üst düzey görüşmelerde sorunların azaltılması ve bu yönde girişimlerin sürdür÷lmesi konusunda görüş bütünlüğü ifade edilmiştir. 10 Kasım 1995 de imzalanan bir anlaşma ile Karabağ petrol

yatağının işletilmesine ilişkin konsorsiyumda Penzoil(ABD) şirketine 35 % lik pay verilmistir.¹⁷

15 Mayıs 1997’de Haydar Aliyev, ABD’nin Bakü Büyükelçisi Richard Kauzlarich’i kabul etti ve Büyükelçi, Bill Clinton’un mektubunu sundu. Bu mektupla Bill Clinton, Haydar Aliyev’i resmi ziyaret için davet etmişti. Bu davetle 27 Temmuz-7 Ağustos 1997’de Haydar Aliyev, ABD’ye ilk resmi ziyaretini gerçekleştirdi. Haydar Aliyev’in bu ilk resmi ziyareti, Hazar bölgesindeki petrolerin çıkarılması, işlenmesi ve dağıtımı konusunda uluslararası rekabetin kızıştığı bir döneme rastlamaktaydı.

22 Temmuz 1997’de Senato’nun Uluslararası İlişkiler Komitesi’nde, ABD Dışişleri Bakanı’nın ekonomik ve ticari meselelerle ilgili danışmanı Stuarde Aizeinstat, Azerbaycan’ı ABD için stratejik önemi büyük bir devlet olarak değerlendirdiği konuşmasında, ABD’nin Azerbaycan’daki çıkarlarından da bahsederek Azerbaycan’a yönelik temel hedeflerini belirtti. Bunlar; Azerbaycan’daki politik ve ekonomik reformların gerçekleştirilmesine yardım etmek Hazar bölgesinde ABD’nin etkinliğini sağlamak ve Azerbaycan’da İran’ın etkinliğini azaltmaktır. Konuşmasında, “Özgürlükleri Destekleme Yasası’na 907 Sayılı Ek” maddeye de değinen Stuarde Aizeinstat, bu maddenin yürürlükte kalmasının Dağlık Karabağ sorununun çözümünde ABD’nin etkinliğini azalttığını vurguladı.¹⁸

1 Ağustos 1997’de Bill Clinton’la Haydar Aliyev arasında yapılan görüşmede, Azerbaycan’daki reformlardan ve bağımsızlığın korunması çalışmalarından söz edildi. Bill Clinton; Haydar Aliyev’in başardığı

¹⁷ Aslanlı a.g.e.s 213.

¹⁸ Hürriyet, 28.07.1997.

işlere, yürüttüğü politikaya büyük değer verdiğini söyleyerek ekonominin iyileşmesini, reformların başarıyla gerçekleştirilmesini, özelleştirme alanındaki geniş kapsamlı tedbirlerin uygulanmasını takdire şayan bulduğunu belirtti.¹⁹ Görüşmeden sonra Haydar Aliyev’le Bill Clinton, iki devlet arasında ortaklık ilişkisinin genişletilmesini, bölgesel barışın sağlanmasını ve Azerbaycan’ın Avrupa güvenlik örgütlerinde gerekli rolünü oynamasını içeren ortak bildiri imzaladılar. Ortak bildirinin imzalanmasının ardından Azerbaycan’la ABD arasında Yatırımın Karşılıklı Korunması ve Teşvik Edilmesi Anlaşması imzalandı. Bu anlaşma, ABD’yle Azerbaycan arasında sermayenin serbest dolaşımını garanti etmekte ve yatırımların güvenliğinin sağlanmasını amaçlamaktadır.

Başkanlar arasında oluşan yakınlık, Azerbaycan-ABD ilişkilerinin yönünün belirlenmesinde ve gelişmesinde en önemli faktörlerden biri olmuştur. İkili ilişkilerin gelişimini içeren anlaşmalardan sonra Haydar Aliyev, ekonomik ilişkilerin gelişmesinin temellerini de attıklarını belirtti.²⁰

2000’li yıllar ise özellikle enerji alanındaki işbirliğinin yarattığı ivme ve Amerikan yönetimlerinin Kafkasya’ya yönelik artan ilgisi sonucunda yapıcı bir takım gelişmelere sahne olmuştur. İlham Aliyev yönetiminin izlediği gerçekçi ve yapıcı çok boyutlu dış politika yaklaşımı küresel aktör ABD’yi küresel, bölgesel ve ikili ilişkilerde Azerbaycan’ın çıkar ve beklentilerinin gerçekleştirilmesi adına önemli bir faktör olarak kabul etmiş, ABD Azerbaycan için stratejik ortak olarak kabul edilmiştir. İlham Aliyev Nisan 2006’da gerçekleştirdiği ABD ziyareti sırasında yaptığı değerlendirmede, “ABD ve Azerbaycan

¹⁹ Hürriyet, 03.08.1997.

²⁰ Aliyev (1998), a.g.e. s. 56-58.

arasındaki ikili ilişkiler büyük bir hızla ve kapsamlı şekilde geliyor. Amerikan hükümetinin desteği olmadan Azerbaycan ve bölgedeki büyük enerji projelerinin gerçekleştirilmesi mümkün olamazdı.²¹ Ağustos 2008’de Rus-Gürcü Savaşı’nı sona ermesinden bu yana Azerbaycan’ın dış politikasında kritik bir aşama başlamıştır.

İlham Aliyev döneminde Ağustos 2008’de yaşanan Rusya-Gürcistan savaşının olumsuz etkileri başarıyla savuşturulmuş Batılı ülke ve uluslararası yapılarla daha yakın ilişkiler tesis edilirken Enerji alanındaki işbirliği, Azerbaycan’ın dış politika yapım süreçlerini doğrudan etkileyen ve kapsamlı bir strateji şekillendirilerek uygulanmasını imkân tanıyan önemli bir başlık olarak kabul edilmiş, enerji politikaları güvenlik ve dış politikaya başarılı bir biçimde entegre edilmiştir.²²

1.4 1991 SONRASI ASKERİ-GÜVENLİK İLİŞKİLERİ

Azerbaycan devletinin milli güvenlik siyasetinin esas görevi ve yönlerinden biri ülke arazisinin ve nüfusunun doğrudan yabancı müdahalelerden, tehditlerden korunması, devletin askeri güvenliğinin sağlanması ve egemen hakimiyeti dış müdahalelerden korumaktan oluşmaktadır.²³

Azerbaycan’ın bağımsızlığını güçlendiren temel faktörlerden biri de ulusal güvenlik sisteminin yaratılmasıdır. Azerbaycan’ın önemli jeopolitik ve stratejik konumuyla zengin enerji kaynaklarına sahip

²¹ Cagri Erhan, **a.g.m** 293.

²² **Cagi Erhan a.g.m** 296.

²³ Ali Həsənov, Azərbaycan Respublikasının Milli İnkişaf və Təhlükəsizlik Siyasəti, (Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Gelişim ve Güvenlik Siyaseti), Letterpress Yayınları, Bakü, 2011, s. 72.

olması, Azerbaycan’da ulusal güvenlik stratejisinin oluşturulmasını zaruri kılan şartların başında gelmektedir. Bu şartların kullanılarak halkın her türlü tehlikeden korunması ve devletin dış politikasının şekillendirilmesi, Azerbaycan’ın Ulusal Güvenlik Stratejisi’nin temel konusudur. Ulusal güvenlik stratejisi oluşturulurken temel hedef, ülkede politik istikrarın sağlanmasıdır.²⁴

Azerbaycan Devlet Başkanlığı İdaresinin Genel Sekreteri Ramiz Mehdiyev tarafından oluşturulan Ulusal Güvenlik Stratejisi’ne göre Azerbaycan’ın dış politikası “denge politikası” üzerine kurulmuştur. Özellikle 1993-2008 döneminde yürütülen bu politika, Azerbaycan’ın dış politikasındaki önemli sorunları ABD ve Rusya Federasyonu’yla aynı mesafede yaklaşarak çözmeyi amaçlamaktaydı.

Bu dönemde Azerbaycan-ABD askeri ilişkilerinin dört stratejik önceliği vardı. Bunlar; Rusya Federasyonu’nun Azerbaycan’daki askeri varlığının engellenmesi, Dağlık Karabağ sorununun barış yoluyla çözülmesi, Azerbaycan petrolünün uluslararası pazarlara taşınmasında politik-ekonomik güvenliğin birlikte sağlanması ve askeri ilişkilerin NATO içinde “Barış İçin Ortaklık (BİO)”484 programı çerçevesinde geliştirilmesidir. Azerbaycan’ın BİO programına katılmasından sonra ABD’nin bağımsızlıklarını yeni kazanan devletlerle ilgili temsilcisi James Collins’in başkanlığındaki heyet 3 Kasım 1995’te Bakü’yü ziyaret etti. Haydar Aliyev’le görüşmesinde James Collins, Azerbaycan’ın toprak bütünlüğünün ve bağımsızlığının korunmasının ABD’nin ulusal çıkarlarına uygun olduğunu ve güvenlik alanında ilişkilerin geliştirilmesinin gerekliliğini belirtti.²⁵

²⁴ Samir Mərdənov, “Azerbaycan’ın Dış Politikasının Temel özellikleri s 15.

²⁵ **Xalq Qazeti**, 07.11.1995.

Bu ziyaretten sonra güvenlik alanında Azerbaycan-ABD ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla; 12 Mart 1997'de Bakü'de, güvenlik ve silahların kontrolüne ilişkin görüşmeler gerçekleştirildi. Görüşmelerde NATO'nun genişlemesi, Avrupa'daki güvenliğin durumu, sınırların güvenliği, BİO programının sunduğu imkânlar ve enerji kaynaklarının taşınma yollarındaki güvenlik sorunlarıyla ilgili fikir alışverişinde bulunuldu.²⁶

ABD'ye ilk resmi ziyaretinde Haydar Aliyev, 30 Temmuz 1997'de askeri ilişkilerin gelişmesi için ABD Savunma Bakanı William Cohen'le de görüştü. Görüşmede William Cohen, askeri alanda işbirliğinin sağlanması için iki devlet arasında askeri eğitim programlarının oluşturulması gerektiğini belirtti. Görüşmeden sonra imzalanan ortak bildiride; Azerbaycan-ABD askeri ilişkilerinin geliştirilmesi, Azerbaycan'ın BİO programı çerçevesinde aktif rol oynaması ve Avrupa güvenlik kurumlarına yakınlaşmasının gerekliliği vurgulandı. Güvenlik alanında Azerbaycan'la ABD arasındaki ilk anlaşma 28 Eylül 1999'da imzalandı. Azerbaycan Dışişleri Bakanı Tevfik Zülfügarov'un ve ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'ın imzaladığı anlaşmanın içeriğinde kitle imha silahlarının yayılmaması için güvenlik sisteminin oluşturulması vardır. Bu anlaşmadan sonra askeri alandaki ilişkiler gelişme gösterdi.

2003'te ABD'nin Irak'a müdahalesiyle Azerbaycan, bu devletle askeri işbirliğine girmiştir. Azerbaycan, ABD'nin Irak'ı silahtan arındırma müdahalesine destek vererek hava sahasını ABD'nin kullanımına açmıştır. Ayrıca Azerbaycan, barış gücünü de Irak'a göndermiştir. ABD komutasında Irak'a giren barış gücü, devlet

²⁶ Samir Mərdənov **a.g.m** "Azerbaycan'ın Dış Politikasının Temel özellikleri s 107.

binalarının ve kültür merkezlerinin güvenliğini sağlamıştır. 27-28 Haziran 2004'te NATO'nun İstanbul Zirvesi'nde, Kafkasya ve Orta Asya bölgesine özel önem verilmiştir. Zirvede, bu bölgeye NATO Genel Sekreterinin Özel Temsilcisi atanması ve irtibat ofislerinin açılması kararlaştırılmıştır. Bu temsilcilikler sayesinde NATO, bölgede bulunan devletlerle ilişkilerini daha da kuvvetlendirmiştir. 15 Eylül 2004'te Robert Simmons, NATO Genel Sekreterinin Özel Temsilcisi olarak atandı.²⁷ Bundan sonra Azerbaycan, NATO'yla uluslararası terörizme karşı mücadele konusunda işbirliğini güçlendirmiştir. Ayrıca Azerbaycan, NATO güçlerinin transit geçişi için toprak sahasını açmıştır.

11 Eylül 2001 olaylarından sonra terörizme karşı mücadeleye tam destek veren Azerbaycan, uluslararası terörizme karşı ortak mücadele ve barışın tesisi için askerlerini Afganistan'la Irak'a göndermiştir. 2005'ten sonra iki devlet arasındaki askeri ilişkiler genellikle NATO çerçevesinde devam etmiştir. 11 Eylül 2001'den sonra ABD'ye hava sahasını açan Azerbaycan, 2005'ten itibaren NATO güçlerine toprak sahasını da açmıştır. Bu dönemde Azerbaycan, ABD ve NATO'yla askeri işbirliğini güçlendirmiştir.²⁸

Genel olarak Azerbaycan-ABD askeri ilişkileri, yıllık programlar çerçevesinde gelişme gösterdi. Bölgede Rusya Federasyonu-Ermenistan askeri işbirliğini dengelemek ve yeni oluşan ordusunu güçlendirmek amacıyla Azerbaycan, ABD'yle askeri ilişkilerini geliştirmeye yöneldi. Fakat Dağlık Karabağ sorununa bir çözüm bulunamaması ve

²⁷ Nurşin Ateşoğlu Güney, **Batı'nın Yeni Güvenlik Stratejileri (AB-NATO-ABD)**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2006, s. 59.

²⁸ Ali Həsənov, **Azərbaycan Respublikasının Milli İnkişaf və Təhlükəsizlik Siyasəti, (Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Gelişim ve Güvenlik Siyaseti)**, Letterpress Yayınları, Bakü, 2011, s. 214.

“Özgürlükleri Destekleme Yasası’na 907 Sayılı Ek” maddenin yürürlükte kalması, askeri alanda da ilişkilerin gelişmesine engel oldu.

1.5 1991 SONRASI SOSYAL İLİŞKİLER

Bölgede siyasi, ekonomik ve askeri etkinlik uğrunda yapılan savaşlar Cenubi Kafkasya’nın siyasi haritasını yeniden çizmekle birlikte, bölge halklarının, o cümleden Azerbaycanlıların tarihi kaderini kökünden değiştirmiştir. Ülkemiz bağımsızlığını kazandıktan sonra Azerbaycan-ABD kültür bağlarında yeni bir dönem başlanmıştır. Öten asrın sekseninci yıllarının sonu ve bağımsızlığın ilk yıllarında oldukça karmaşık içtimai-siyasi olaylar ışığında iki ülke arasındaki kültür bağları objektif ve sübjektif sebeplerden dolayı, ikinci plana geçmiştir. Her iki ülkede iç siyasi istikrarın yeterince sağlanmaması Ermenistan’ın Azerbaycan’a karşı yayılmacı siyaseti, savaş ve onun getirdiği felaketler tüm alanlarda olduğu gibi, kültür ilişkilerinde de çok ciddi bir etkisi olmuştur.

Sovyetler Birliği’nin çökmesinin ardından ABD, eski Sovyet devletlerinde demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesi için özel bir kanun (Freedom Support Act) kabul etmişti. Bu kanuna göre, Rusya dâhil eski Sovyet devletlerine (Baltık ülkeleri ayrı bir programa dâhil edilmişti.) mali ve ekonomik yardım edilecekti.

Ancak ABD Hükümeti’nin çifte standardı ve Ermeni kopuntusunun ciddi faaliyetleri sonucunda bu kanunda, Ermenistan ve Dağlık Karabağ bölgesine “ambargo uygulaması ve diğer saldırgan tutumu sebebiyle”, Azerbaycan’a yönelik özel kısıtlamalar öngören

907 Sayılı Değişiklik yapıldı. BD, Soğuk Savaş'tan sonra sadece demokrasi ve insan haklarına değil, Hristiyan dünyasına da ihtimam gösteriyor. Şöyle ki; ABD Hükümeti'nin savaşı hangi devletin başlattığını ve hangi ülkenin topraklarının işgal edildiğini bilmemesi mümkün değildir. Burada dikkati çeken önemli husus, 907 Sayılı Değişiklik'in tamamen değil, sadece 2002 senesinin sonuna kadar iptal edilmesidir. ABD Hükümeti, hala bu tarihi adaletsizliği ve iki devlet arasındaki ilişkileri zedeleyen 907 Sayılı Değişiklik'i tamamen iptal etmekte acele etmiyor.

Azerbaycan ve ABD arasındaki ekonomik, siyasi ve güvenlik konularındaki ilişkilerde Azerbaycan kamuoyunda tartışmalara neden olan önemli olaylardan biri de, 2001 İlkbaharı'nda Azerbaycan ile İran arasında Hazar Denizi'nin hukuki statüsüyle ilgili krizde ABD'nin çok geç tavır alması olmuştur.²⁹

Amerika'da bazı yetkili ve uzmanlar iki ülke arasındaki ilişkilerin önemini tam anlamıyla anlamaz ve asılsız fikirler öne sürerler. Hatta Dışişleri Bakanlığı görevlilerinden bile uydurma suçlamalar yükselir. Onlar, esasen Azerbaycan'da insan haklarının, ifade özgürlüğünün kısıtlandığından ve demokratik hakların sağlanmadığından konuşuyorlar. Bu durum iki açıdan değerlendirilebilir. Birincisi, sorun tamamen Washington'un dış politikasındaki belirsizlikten kaynaklanıyor. İkincisi, Batı'da belli çevreler var ki, çeşitli nedenlerle (örneğin, Ermeni lobisi ile yakınlığı veya herhangi bir gücün enerji çıkarları sebebiyle) Azerbaycan'ın uluslararası alanda olumsuz imajını oluşturmaya gayret ediyorlar. Bu devletin AGİT Minsk Grubu eş başkanı olarak etkinliği de

²⁹ Hatem cabbarli <http://newtimes.az/tr/experts/318>.

tatminkar değil. Őimdiye kadar Washington bir kez olsun işgalciden kesin olarak Azerbaycan topraklarından çıkmasını talep etmedi.

ABD, Gürcistan veya Ukrayna'nın toprak bütünlüğünün bozulmasına sert tepki verdi. Sadece sözde değil, gerçekte de somut adımlar attı. ABD Şimdi de Gürcistan'ın bağımsızlığının sağlanmasında ciddi rol oynuyor. Ukrayna ile ilgili ise Rusya gibi bir büyük devletle karşı karşıya gelmekten çekinmiyor. Uyguladığı yaptırımlarla bu ülkeye diz çökertmeye alışıyor. Azerbaycan Hükümeti ile ABD Hükümeti arasında "Yatırımın Karşılıklı Korunması ve Teşvik Edilmesi" ile ilgili anlaşma imzalanmıştır. İki taraflı yatırım anlaşması ABD ile bağımsızlığını yeni kazanmış devletler arasında sermayenin serbest bir şekilde dolaşımını garanti etmekte ve yatırımların güvenliğinin sağlanmasını amaçlamaktadır. ABD'yi bu anlaşmaları imzalamaya teşvik eden, sanayiinin gelişimi açısından Hazar Denizi'ndeki zengin petrol yataklarının cazibesi ve ihraç boru hatları konusundaki işbirliğidir.³⁰ Ağustos ayının ilk haftasında Beyaz Saray'da H. Aliyev'le ABD Başkan Yardımcısı Al Gore'un da katıldığı törende, SOCAR'ın Başkanı Natig Aliyev ile ilgili şirketlerin yöneticileri arasında imzalanan anlaşmalar uyarınca, Abşeron'daki 400 kilometrekarelik sahanın yüzde 30'una Chevron, Nahçıvan sahasının yüzde 50'sine Exxon ve Oğuz sahasının yüzde 50'sine de Mobil şirketi sahip olmuştur. 4 Ağustosta Amerika'nın finans merkezi olan Chicago'ya gelen Aliyev'in, burada Amoco Holding Yönetim Kurulu Başkanı'yla, FMS, Caterpillar ve Motorola şirketlerinin temsilcileriyle görüşmesi gerçekleşmiştir. Aliyev şirket temsilcileriyle yaptığı görüşmede, Azerbaycan'ın büyük doğal kaynaklara sahip olduğunu ve Amerikan şirketleriyle güvenli bir

³⁰ Samir merdenov a.g.m ss 165.

ortamda işbirliğine hazır olduklarını belirterek, şirket başkanlarını Azerbaycan’a davet etmiştir.

Diger alanlarda olan işbirliği sürecinde ise ABD-Azerbaycan Fonu’nun eğitim ve kültür çerçevesindeki programıyla Azerbaycan’dan bir grup öğrenci 23 Haziran 2000’de eğitimlerini devam ettirmeleri için burslu olarak Washington eyaletinin Seattle şehrindeki “Edmund Community College”e gönderilmiştir.³¹ Sık sık Azerbaycan’ı ziyaret eden Svyatokovskiy, halen New York’taki Monmout College’de araştırmalarını devam ettirmektedir. Bir başka ABD’li uzman Michael Smith de bir kaç defa Azerbaycan’a gelerek, araştırmalarda bulunmuştur. Ayrıca, Smith Azerbaycan’la ilgili bir monografi de yazmıştır.³²

2000 yılında ABD-Azerbaycan arasında eğitim alanındaki ilişkiler gelişme göstermiştir. 1993-2000 yılları arasında 1300 Azerbaycanlı ABD’nin çeşitli üniversitelerinde burslu olarak eğitim almışlardır. 2000 yılında 200 kadar Azerbaycanlı, ABD Hükümeti tarafından oluşturulan “Sosyal Alanda Diplomasi” programı kapsamında ABD’ye gönderilmiştir. Bunlardan 55 öğrenci “Geleceğin Liderleri” programıyla ABD’nin çeşitli liselerinde, diğerleri ise “Edward Maskey” programıyla Amerikan üniversitelerinde yüksek lisansta eğitimlerine devam etmişlerdir.

907 sayılı kararın yürürlüğünün durdurulmasına kadar, ABD Tarım Bakanlığı “Gelişim İçin Erzak” projesi kapsamında erzak yardımında bulunuyordu. Azerbaycan’da bu programı “Adventist Development”, “Relief Agency” ve “International Reserve Committee”

³¹ “Azerbaijan Students Study in Seattle”, *Azerbaijan International*, Autumn 1994, p. 72.

³² *Azerbaycan*, 21 İyun 1995.

gibi sivil toplum örgütleri gerçekleştirmiştir. Azerbaycan, 2000 yılı için 4,7 milyon dolar değerinde olan 8,9 tonluk erzak yardımı almıştır. Aynı zamanda, Azerbaycan “GSM 102” programı çerçevesinde beş milyon dolarlık ihraç için kredi garantisi almıştır³³. Dağlık Karabağ çatışmasından sonra bir milyon Azerbaycanlı’nın yurtlarından edilerek mülteci durumuna düşmesi sonucu ABD Hükümeti, WHO aracılığıyla “Hastanelerarası Ortaklık” projesi altında Azerbaycan’daki sığınmacılara tıbbi yardımda bulunmuştur. ABD deki hastanelerden “Baylor College of Medicine”, “Oregon Health Sciences University” ve “Virginia Commonwealth University” Azerbaycan’ın üç büyük devlet hastanesiyle işbirliği içerisinde.

2001 yılında, Yeni Bağımsız Ülkelere Yardım Koordinatörlüğü tarafından insani yardım programları çerçevesinde Azerbaycan’a yaklaşık olarak 12 milyon dolarlık para yardımı yapılmıştır. Azerbaycan’da çeşitli insancıl yardım programları gerçekleştiren USAID, 2001-2003 yılları için ekonominin hızlı bir şekilde gelişimini hedefleyen uzun vadeli bir strateji geliştirmiştir. Bu stratejiye göre, özellikle Azerbaycan’daki özel sektörün gelişimi amaçlanmıştır.³⁴

Azerbaycan ve Amerikan halkının geleneklere sahip ilişkileri bugün Azerbaycan-ABD kültür bağları gittikçe güçlenmekte ve kapsamını genişletmektedir.³⁵

³³ Azerbaycan, 21 Sentyabr 2000.

³⁴ “First National Community Development Conference”, **Azerbaijan Humanitarian Assistance Program Bulletin Oct 2002.**

³⁵ Hüsiyev, a. g. m., s. 374.

1.6 KARABAĞ SORUNUNUN AZERBAYCAN-ABD İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

Karabağ, Azerbaycan'da Kür ve Aras ırmakları ile şu anda Ermenistan sınırları içerisinde bulunan Göyçe gölü arasındaki dağlık bölge ile bu bölgeye bağlı ovalardan oluşan bir yerdir. Aynı zamanda, XVII. yüzyılın ortalarında bu topraklar üzerinde kurulan bir Azerbaycan Türk Hanlığının da adını taşımaktadır. Karabağ, Azerbaycan'ın diğer bölgeleriyle beraber, Ermenistan ve İran'ı da kontrol edebilecek bir noktada bulunması nedeniyle de bölge açısından jeopolitik öneme sahiptir.³⁶

Bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün korunması, tanım gereği her bir devletin en temel kaygısıdır. Savaş ya da iç savaşlar ise, devletlerin bağımsızlık ve toprak bütünlüklerine yönelik en büyük tehditlerdir.³⁷ Bu nedenle, Azerbaycan'ın başlıca dış politika önceliği ve temel dış politika sorunu da, aynı zamanda özellikle 1987'den bu yana temel bir iç politika sorunu da olan Dağlık Karabağ meselesi ve ayrılıkçı Ermenilerle bağımsızlık öncesinden bu yana süren savaştır.

1989'un ikinci yarısında bölgede gerginlik daha da artmıştır. 1 Aralık 1989'da Ermenistan tarihi bir karar alarak Dağlık Karabağ'ı kendisine bağlayan kararı dünyaya beyan etmiştir. 23 Ağustos 1990'da ise, Karabağ da Ermeni toprağı gibi gösterilerek, Ermenistan Bağımsızlık Deklarasyonu'nu açıklamıştır. Bunun devamında Karabağ Ermenileri, bölgenin Ermenistan'a dahil edilmesi için politik alandaki

³⁶ Araz Aslanlı, "Tarihten Günümüze Karabağ Sorunu", *Avrasya Dosyası (Azerbaycan Özel)*, c. 7, no. 1, ilkbahar 2001, s. 393.

³⁷ 1 Şule Kut, "Yeni Türk Cumhuriyetlerinin Dış Politikaları", Büşra Ersanlı Behar (ed.), *Bağımsızlığın İlk Yılları (Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan)*

faaliyetlerini, askeri bir hareket haline dönuştürmüşlerdir.² Eylül 1991’de ise Dağlık Karabağ Ermenileri’nin sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyetini ilan etmesi Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra imzalanan BDT kurucu anlaşmasına ve ayrıca her bir üye devletin toprak bütünlüğünün garanti altında olduğunu ve sınırların kuvvet kullanılarak değiştirilemeyeceğini belirten BM Şartına ve AGİT’e aykırıdır.³⁸ Karabağ’ın adı Artsakh Ermenistan Halk Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir. Bunun üzerine de Azerbaycan silahlı kuvvetleri harekete geçmiş ve Ermeniler’le savaş başlanmıştır.

Ebülfez Elçibey iktidara geldikten sonra, büyük çapta karşı saldırıya geçilmiş ve Azerbaycan askeri başarılar kazanmıştır. Dünya kamuoyunda, bu başarıda Türkiye’nin desteğinin ve Azerbaycan askerlerini yetiştirmesinin önemli bir aktör olduğu belirtilmiştir. 1992 sonlarında bölgede durum Ermeniler lehine gelişmiştir. Ermenilerin askeri başarıları, Elçibey iktidarının da sonunu getirmiştir.

Haydar Aliyev döneminde de Dağlık Karabağ sorunundaki gelişmeler Azerbaycan’ın temel problemi olmaya devam etmiştir. Aliyev’in amacı diplomatik yollar ile bir ateşkes sağlamak ve sıcak çatışmaların sona ermesinden sonra soruna yeniden eğilmektir.

Karabağ sorununun iki ülke arasındaki ilişkilere olan katkısını ele alacak olursak Azerbaycan-ABD ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen ve 907 sayılı kararın çıkmasına da neden olan temel faktör Dağlık Karabağ sorunu olmuştur. ABD’nin Karabağ sorunundaki politikasında dikkati çeken noktaların; sorunun görüşmeler yoluyla çözülmesinden yana olmak, sorunda saldırgan tarafın belirlenmesi konusunda isteksiz

³⁸ Kamer Kasım, “Başlangıcından Barış Sürecine Dağlık Karabağ Çatışması”, **Ermeni Araştırmaları** http://www.eraren.org/tur/makale/ozet_kam_kasimbassuradagkar.html.

davranmak, ABD'deki Ermeni lobisinin de tesiri altında kalarak, Azerbaycan'ın propaganda açısından etkisiz olması nedeniyle Ermeni yanlısı tavır almak olduğunu söylememiz mümkündür.³⁹

ABD'de Karabağ sorununa yönelik ilk açıklama 12 Aralık 1991'de dönemin ABD Dış İşleri Bakanı J. Baker tarafından yapılmıştır. Konuşmasında, Azerbaycan'ı örnek göstererek, savaşmak için silahlanan bazı ülkelerin Batı'dan hiçbir destek alamayacaklarını belirtmiştir. Ayrıca Baker, 12 Şubat 1992'de Bakü'yü ziyareti sırasında yapmış olduğu bir konuşmada, Washington'un Dağlık Karabağ'daki etnik azınlıklarla ilgili sağlam garantiler almadan Azerbaycan'a yardım etmeyeceğini vurgulamıştır.⁴⁰ Daha sonra ABD Yönetimi Hocalı katliamı ile ilgili 12 Mart 1992'de bir açıklama yaparak, Azerbaycan ve Ermenistan'ı ateşkes yapmaya ve gelişen faciayı durdurmak için sorunu AGİK çerçevesinde çözmeye çağırması, ancak Hocalı soykırımını gerçekleştirenlere yönelik hiçbir açıklama yapmamıştır. 1992 yılında Kongre 907 sayılı kararla Azerbaycan'ı Ermenistan'a ambargo uygulamak ve saldırı amaçlı güç kullanmakla suçlamış ve Azerbaycan'a ABD yardımı yapılmasını engellemiştir. Kongre'ye rağmen, Clinton yönetimi 907 sayılı kararın yürürlükten kalkması için girişimlerde bulunmuş ve Ermenistan'la Azerbaycan arasında dengeli bir politika izlemiştir. Kongre'nin tavrında Ermeni Lobisinin etkisiyle oluşan eksik ve yanlış bilgilendirmenin etkili olduğu görülmektedir.

Karabağ probleminin çözümüne yönelik olarak ABD üç aşamalı bir tutum sergilemiştir. İlk olarak, Azerbaycan ve Ermenistan hükümetlerine sorunun çözümü için çağrıda bulunarak, sorunun çözümü için görüşmelerin başlatılmasını istemiştir. Ardından, Türkiye üzerinden

³⁹ Cafersoy, a.g.m, 2001, s. 142.

⁴⁰ Xalq Qazeti, 13 Fevral 1992.

sorunun çözümüne katkıda bulunmak istemiştir. Son olarak da, ABD'nin temsil edildiği uluslararası kuruluşlar aracılığı ile soruna müdahale etmiştir.

ABD yönetimi 9 Mayıs 1992'de Şuşa'nın işgal edilmesi ve Nahçıvan'ın top ateşine tutulması karşısında daha açık ve kesin bir tutum takınarak, Dağlık Karabağ, Nahçıvan veya diğer bölgelerin statüsünün güç kullanılarak değiştirilmesinin mümkün olamayacağını belirtmiştir. Sorunun çözümünde AGİK kararlarının etkili olabileceğini vurgulamıştır.⁴¹

Kelbecer kentinin Ermeniler tarafından işgali üzerine ABD'nin Karabağ sorunundaki tutumu değişmiştir. 3 Nisan 1993'deki bu en büyük yenilgi sonrası, ABD Dış İşleri Bakanlığı bir açıklama yaparak etnik Ermenilerin Kelbecer kentine saldırısını kınamış ve bu saldırı ile ilgili endişesini Ermenistan yönetimine ve Dağlık Karabağ Ermenilerinin temsilcilerine ilettiklerini ifade etmiştir. Açıklamada Ermeni silahlı kuvvetlerinin Kelbecer kentinden hemen ve tamamen çıkarılması istenmişti.⁴² 907 sayılı kararla Ermeni lobisi Azerbaycan'a önemli bir ABD yardımının yapılmasını engellemekle kalmamış, aynı zamanda Dağlık Karabağ sorununda Azerbaycan'ın saldırgan bir devlet olarak değerlendirilmesini sağlamıştır. Ermen lobisinin bir başka stratejik zaferi, kararda Dağlık Karabağ bölgesinin Azerbaycan'ın dışında bir bölge olarak görülmesi ve üstelik "işgalci" devlet olarak nitelendirilmesi olmuştur. Azerbaycan'a her türlü Amerikan yardımının engellenmesine karşın, bölgede ABD'nin rakipleri sayılan Rusya ve İran'la sıkı işbirliği içerisinde olan ve Azerbaycan topraklarını işgal eden Ermenistan'ın her

⁴¹ 4 Xalq Qazeti, 22 May 1992.

⁴² Azerbaycan, 15 May 1993.

alandan desteklenmesi, ABD'nin anlaşılmaz Kafkasya politikası olarak değerlendirilmiştir.

11 Haziran 1996'da Kongre'nin Temsilciler Meclisi 1997 yılı için dış yatırımlarla ilgili yasa tasarısını kabul etmiştir. Kararda Kongre üyesi John Porter'ın teklifi de ek madde olarak yer almıştır. Porter'ın ilavesinde, hem Azerbaycan'ın hem de Dağlık Karabağ'ın sığınmacı durumuna düşerek, zor şartlar altında yaşayan halkına yönelik insani yardım yapılması öngörülüyordu. "Porter İlavesi" olarak da anılan bu karar, açıkça Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü tehdit eden bir yasa niteliğindedir. Kararda Azerbaycan'ın bir parçası olan Dağlık Karabağ bağımsız bir devlet gibi değerlendirilmiştir. Ayrıca Azerbaycan ve Dağlık Karabağ'a yapılacak yardımın tutarında da farklılıklar öngörülerek, sanki iki farklı ülkeye yardım talebinde bulunulmuştu⁴³. Azerbaycan Yönetimi'nin, Beyaz Saray'ın ve özellikle de bazı senatörlerin ciddi çalışmaları sonucunda ABD kanun vericilerinin "Porter İlavesi'ni" kabul etmeleri engellenmiştir. Beyaz Saray'dan konuyla ilgili yapılan açıklamada, bu ilavenin Azerbaycan-ABD ilişkilerinin gelişimine engel olduğu ve Amerikan ulusal çıkarlarına ters olduğu bildirilmiştir. 26 Temmuz 1996'da ABD Senatosu dış ülkelere yardımla ilgili yasa tasarısını, "Porter İlavesi" çıkarılarak kabul etmiştir.

Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü ve ulusal çıkarlarını tehdit eden "Porter İlavesi'nin" 17 Eylül 1996'da tamamen reddedilmesi, Ermeniler tarafından ve özellikle de Fransız basınında Azerbaycan diplomasisinin ABD'deki zaferi olarak değerlendirilmiştir.⁴⁰⁷ Kabul

⁴³ The Washington Post, 1 August 1996.

edilen yasa tasarısında, Dağlık Karabağ bölgesinin Azerbaycan'ın bir parçası olduğu ifade edilmiştir.⁴⁴

Karabağ sorununun çözümüne yönelik olarak önce bölge ülkeleri çerçevesinde çalışmalar yapılmış, ancak başarı sağlanamamıştır. Çatışmaların daha da gerginleşmesi ve Kafkasya devletlerinin de AGİK'e 409 üye olmasından dolayı sorun AGİK'in gündemine getirilmiştir. AGİK çerçevesinde Karabağ sorununun çözümüne destek veren ABD, Mayıs 1992'de Helsinki'deki Yüksek Komiserler görüşmesinde iki taraflı tutum sergileyerek, bir yandan Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü desteklediğini belirtmiş, diğer taraftan da saldırganın belirlenmesi konusuna karşı çıkmıştır. Soruna barışçıl bir çözüm bulunması amacıyla AGİK çerçevesinde Helsinki Bakanlar Konseyi'nin 24 Mart 1992 tarihli kararıyla 11 üyeli 412 Minsk Grubu (MG) oluşturularak, Dağlık Karabağ sorununa kalıcı bir çözüm bulunması hedeflenmiştir.⁴⁵

1994'ün Aralık ayında AGİT'in Budapeşte Zirvesi'nde Dağlık Karabağ sorunu ilk defa olarak özel bir mesele olarak gündeme getirilerek görüşülmüştür. B. Clinton konuşmasında, Karabağ'da barışın temini için AGİT silahlı kuvvetlerinin bölgeye gönderilebileceğini belirtmiştir. Clinton, sağlanacak ateşkesin de daimi olması ve tarafların güvenliğinin sağlanmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır.⁴⁶

1996 yılı Azerbaycan-ABD ilişkilerinin stratejik işbirliği çerçevesinde gelişimine yönelik çalışmaların yapıldığı yıl olarak değerlendirilebilir. Azerbaycan-ABD ilişkilerine ciddi şekilde engel teşkil eden 907 sayılı kararın ortadan kaldırılmasıyla ilgili Kongre'de "Wilson

⁴⁴ **Libération**, 18 September 1996.

⁴⁵ Claire Trean, "Karabakh: La OSCE Convoque Une Conférence", *Le Monde*, 26 Mars 1992.

⁴⁶ **Piriyev**, a.g.m s. 273-274.

Önerisi” kabul edilmiş ve kararın yumuşatılması sağlanmıştır. 26 Nisan 1999’da ABD’nin girişimiyle Aliyev ve Koçaryan bu sorunu görüşmek üzere ABD’de bir araya gelmişlerdir. Olumlu geçtiğini iki tarafın da kabul ettiği bu görüşmeden sonra, 16 Temmuz 1999’da Cenevre’de bir görüşme yapılmış, ancak yine görüşmeler sonuçsuz kalmıştı.

Çatışmayı durdurmaya yönelik barış süreci 1992 yılında AGİK çerçevesinde başlamış, 12 Mayıs 1994 tarihinde ise ateşkes anlaşması imzalanmıştır. Bununla birlikte, Azerbaycan-Ermenistan arasındaki savaş hali halen devam etmektedir. Robert Koçaryan’ın uzlaşmaz tavrı sonucu diplomatik barış yolu tıkanmış durumdadır. Azerbaycan ise Ermeni işgali altındaki topraklarının diplomasi yoluyla geri alınması, bu mümkün olmazsa toprakların savaşarak alınacağı şeklindeki politikasını halen devam ettirmektedir. 439 Bugüne kadar Minsk Grubu tarafından taraflara önerilen “paket”, “aşamalı” ve “ortak devlet” ilkesine dayalı çözüm önerileri de sonuçsuz kalmıştır.⁴⁷

Azerbaycan-ABD politik ilişkileri uzun bir dönem Karabağ sorunu üzerine odaklanmış, sorunun çözümünde başarı sağlanamayınca da, ikili politik ilişkiler önemli bir gelişme gösterememiştir.⁴⁸

⁴⁷ Mustafa Aydın, “Dağlık (Yukarı) Karabağ Sorunu”, Baskın Oran (ed.), **Türk Dış Politikası (1980-2001)**, c. 2, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, s. 401.

⁴⁸ Burçin Canar, “ABD’nin Azerbaycan ile Olan İlişkileri”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2012, s. 25-29.

İKİNCİ BÖLÜM

AĞUSTOS 2008'DEKİ SAVAŞ SÜRECİNDE

AZERBAYCAN MEDYASINDA ABD İMAJI

8 Ağustos 2008'de Gürcü birlikleri kendi toprak bütünlüğünü sağlamak için bölücü Güney Osetya'nın başkenti Shinvali kentine saldırmıştır. Kısa süre boyunca Shinvali kentini ele geçiren Gürcü ordusu yakında kapitülasyon hakkında anlaşmanın imzalanacağına ümit ettiği zaman Rusya tarafı Gürcistan'ı işgal ile suçlayarak yakında Shinvali şehrini terk etmesi hakkında ultimatoom göndermiştir. Ardından Rusya kendi vatandaşlarını korumak adına Gürcistan'a saldırı edeceğini bildirmiştir. Gürcistan Rusya'nın uyarılarına aldırmayarak Shinvali şehrini terk etmeyeceğini beyan etmiştir. Sonuçta aynı gün Rus birlikleri Kuzey ve Güney Osetya'yı birleştiren Rogun geçidi aracılığıyla kendi vatandaşlarını ve sınırda yerleştirilen Rus barış gücünü korumak adına Güney Osetya'ya girmiştir. Yakında Shinvali şehrini işgal eden Ruslar Gürcistan'ın derinliklerine doğru ilerlemiştir. İşgal sırasında Rusya tarafından 150 tank ve zırhlı araçlar yer almış, Gürcistan topraklarını bombalamak için Pskov şehrinin askeri üstü yönlendirilmiştir.⁴⁹

Rus-Gürcü savaşı bölgedeki güç dengesinin bir daha Rusya'nın yanında olduğunu göstermiştir. Savaşın başladığı sırada Rusya'nın Gürcistan'a ordu göndermesine itiraz bildiren ABD ve Avrupa Birliği sonuç da bu ülkeye karşı somut adımlar atmaktan çekinmiştir. İster ABD, gerekse Avrupa Birliği'nin sadece ateşkesin imzalanmasına ulaşmaya gücü yetmiştir. Hatta Avrupa Birliği'nin araştırma komisyonu

⁴⁹ Ceyhun Mahmudlu ve Agil Əhmədov, "Beş Günlük Müharibə"nin Cənubi Qafqaz Dövlətlərinə Təsiri", ("Beş Günlük Savaşın Güney Kafkas Devletlerine Etkisi"), *Journal Of Qafqaz University*, Sayı: 29, 2010, s. 46-47.

sonuçta savaşın başlanmasında Gürcistan tarafının suçlu olduğunu bildirmiştir. Savaştan önce Gürcistan'daki durum ABD'nin onlara yardım edeceğinden ibaret olmuştur. Onlar düşünüyorlardı ki, Gürcistan BDA'nin bölgede demokrasi projesidir. ABD kendi projesinin imha edilmesine rıza göstermeyecek, aksi takdirde bu ABD'nin yenilgisi sayılacaktır. Hatta savaşın sonuçları temelinde ABD'nin desteği ile iktidara gelen Mihail Saakaşvili öz görevinden uzaklaştırılabilir, hatta iktidarda Rusya yanlısı bir grup da olabilirdi. Doğrudur, savaş Gürcistan'ın yenilgisi ile sonuçlansa da, Saakaşvili rejimi düşürülmedi ve böylece, ülkede ABD'nin desteklediği iktidar ve onun dayandığı değerler kalmıştır. Tüm bu süreçler onu göstermiştir ki, Güney Kafkasya'da 90'lı yıllarda kurulan güç dengesi halen güncelliğini korumaktadır. Bu bilançoya göre bölge Rusya'nın ilgi alanı olmakla birlikte, batının da bu bölgede enerji çıkarları mevcuttur ve Rusya bu çıkarlara saygı duymaktadır. Hatta savaş döneminde Rusya silahlı kuvvetleri Avrupa'yı enerji kaynakları ile sağlayan altyapılara zarar vermemekle göstermeye çalışmıştır ki, ben sizin bölgedeki çıkarlarınızı kabullenir ve onlara zarar vermek niyetinde değilim. Bu yüzden de, siz de benim çıkarlarıma saygıyla yanaşın.⁵⁰

2.1 2008-2009 Yıllarında Azerbaycan Medyasında ABD'nin Siyasi İmajı

Rusya-Gürcistan Savaşı başladığında dünyanın en çok merak ettiği konu ABD'nin savaş karşısında nasıl bir pozisyon alacağı

⁵⁰ Mahmudlu ve Əhmədov, a. g. m., s. 52.

hususuydu. ABD'nin Gürcistan'la özel ilişkileri vardı. Gürcistan, bağımsız olduğu günden itibaren, gelecekte Rusya'dan kaynaklanacak olası bir güvenlik tehdidi karşısında NATO ile birlikte ABD'ye yaklaşmayı tek çıkar yol olarak görmekteydi. ABD açısından da Gürcistan jeopolitiği son derece önemliydi. Bir yandan Orta Asya enerji kaynaklarının geçiş güzergahındaki bir ülke olması öte yandan Rusya ve İran'ı kontrol noktasında bulunması ve Karadeniz'e kıyısı olması ABD'nin bu ülkeyi önemsemesinin en önemli nedenleri arasında yer alıyordu. ABD ile Gürcistan arasındaki ilişkilerin yakınlaşması Mihail Saakaşvili'nin iktidara gelmesinden sonra daha da önemli bir boyut almıştır. 2008 Nisan ayında toplanan NATO'nun Bükreş Zirvesinde ABD Başkanı George W. Bush'un Gürcistan'ın NATO üyeliğini yüksek sesle dile getirmesi, Saakaşvili tarafından bir ABD garantisi olarak anlaşılmıştır. Gürcistan'ın NATO'ya tam üye olmak isteği ve bu yönde atılan cesur adımlar Rusya tarafından hiç de hoş karşılanmamıştır. Gürcistan'ın bu hareketleri sonucunda 2008 Ağustos olayları yaşanmıştır.

Müşavat gazetesinin 8 Ocak tarihli sayısında ABD başkanı G.Bush, ülkenin Irak siyasetini tayin eden resmlerin yerdeğişmesine başladı. O Milli İstihbarat İdaresinin başkanı Con Neqraponi'yi bu vazifeden alarak devlet sekreterinin yardımcısı tayin etdi. BBC'nin verdiği bilgiye göre, diğer değişikliklerinde olması muhtemeldir. Gelecek hafta ise başkanın Irak'a ilave 20000 askerin gönderilmesi sözkonusudur. Bush yeni siyasetini halk karşısında açıklayarak söylemiştir:

“Gelecek haftaya kadar ben yeni strajini açıklamaya hazır olacağım fakat hala yardımlaşmalar aparıyorum.Bunun ne gibi sonuçlar

doğurmasından aslı olmayarak, inanıyorum ki yeni stratejimiz bize Irak da öz amaçlarımıza ulaşmamızda yardımcı olacaktır. Bizim amacımız kendini idare ede bilen Irak'tır.⁵¹

AB'nin Irak stratejisinin mimarlarından olan admiral Uillam Fallo'nun general Cohn Abizoy'n ile evez edilmesi gözlemler arasındadır. "New-York Times" gazetesinin Vashington mühabirinin verdiği bilgiye göre: "Bence esas yenilik, Irak Kara Kuvvetleri komutanının general David Petrous ile değiştirileceği olacaktır. "Diplomatik açıdan ABD'nin Irak'daki büyükelçisi Zalmai Halilzad ise büyük olasılıkla ABD'nin BM'de elçisi görevine geçirilsin. Onun yerini ise Pakistanda görevde olan Ryan Kroker tutacaktır. Bush hükümetinin temel amacı, BM'de ABD'nin yüksek seviyeli kurumunu yaratmak ve bu kurumun desteğini sağlamaktır. Özellikle ise kurumun Irak savaşına olan desteğini sağlamaktır. İkili ilişkiler açısından olumsuz haber olarak nitelendirilebilir.

Müsavat gazetesinin 1 Şubat 2008 tarihli sayısında yayımlanan haberde, Ünlü amerikalı gazeteci Seymour Hersh söylemiştir ki, ABD İrana karşı savaşa başlamak için behane arıyor. İsrail kaynaklarının bilgisine göre Hersh bildirdirmiştir ki, Amerika hükümetinin birçok yüksek vazifeli kişileri vitse prezident Dick Cheney'in malikesinde görüş geçirmişler. Buluşma da temel amaç İran'a karşı savaşı meşrulaştırmak konusu olmuştur. Birkaç ay önce Fars körfezinde İran katekinin Amerika askeri gemisine saldırısından sonra, hükümet anladı ki meşrulaştırma kararı esaslandırılırsa, ABD medyası ve halkı İrana karşı askeri prosesleri desteklemeye hazırdır.

⁵¹ "Buş İraq siyasətini müəyyənləşdirən kadrları dəyişir", **Yeni Müsavat** 8 Ocak 2008.

Herch'in kanatince, görüşmede müzakere zamanı bu plan üzerinde daha çok durulmuşdur: ABD deniz kuvveti askerlerine İran askeri kiyafetini giydirmək və onları dörd və ya beş hızlı katere yerləşdirip, Amerikan donanması gemilerine hücum etməsini sağlamaktır. Görüşdə birçox plan və tərhibat senarileri müzakere edilmişdir. Bu tərhibatlardan biri, BM'e mahsus gibi göstərilən Amerikan uçağına İrak tərəfindən atəş açılması seçəneğidir.

İran'a qarşı hərbi əməliyyatlar şimdilik ABD gündeminde değıldir. Lakin bilgilərdən göründüğü gibi, İran ın vurulmasını ən çox istəyən vitse prezident Dick Cheyn kendi planlarını uygulamak için çalışmaktadır. İsrail isə təkbaşına İran'a saldırı planları hazırlamaktadır. Pentagon yönetimi isə yehudi devletinin İran'a qarşı savaşı, hem kendi güvenliğini hem de bölgedeki sabitliğı tehlikeye koyacağını söylemektedir.⁵² Olumsuz haber olarak nitelendirilebilir söylemektedir.

Ayna gazetesinin 12 Ocak 2008 tarixli sayısında yayımlanan haberde, Dün savunma bakanı general S.Ebiyev ABD kongresinin Azərbaycan ile ilgili çalışma grubunun hemsedri Billy Shcuster'i kabul etmiştir. Azərbaycan ABD dostluk ilişkilerinin bugün daha çok geliştiğini vurgulayan S.Ebiyev, hazırda ülkeler arasında ilişkilerin farklı

⁵² "Çeyni İrana qarşı tərhibat hazırlayır", **Yeni Müsavat**, 1 Şubat 2008.

alanları kapsadığını ayrıca askeri ortaklık doğrultusunda pozitif sonuçların kazanıldığını söylemiştir. Terörle mücadele kapsamında Azerbaycan'ın aktif iştirakını vurgulayan bakan, bu işbirliğinin gelecek zamanda da esas konu olacağını söylemiştir.

Görüş zamanı Azerbaycan'ın topraklarının işgal edildiği, problemin bugüne kadar saldırgan Ermenistan yüzünden hall olunmadığı ile ilgili fikir birliğine varılmıştır. Misafirler Bakü'nün tarafını müdafaa ederek ABD'nin Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü tanıdığını ifade etmiştir. Ayrıca görüşte Azerbaycanın ABD' nin en güvenli ortağı gibi önemli rolü vurgulanmış ve Azerbaycan'ın antiterör koalisyonuna verdiği desteğin rolü yüksek kıymetlendirilmiştir. Daha sonra GUAM ve ABD işbirliğine ilgi çekerek ABD'nin bu teşkilata desteğini devam etdirilmesinin önemi dile getirilmiştir.⁵³ Haber olumlu olarak nitelendirilebilir.

Azerbaycan gazetesinin 12 Nisan 2008 tarihli sayısında yayımlanan haberde, yakın arkadaşlar ve işbirlikçileri gibi ABD ve Azerbaycan her yıl önemli konulara dair askeri ve siyasi danışmalar geçirildiği bildirilmiştir. Aynı haberde yazılmıştır ki bu düşünce ABD'nin Azerbaycandaki büyükelçisi Ann Ders gazetecilerle sohbetinde bildirmiştir. Büyükelçi söylemiştir ki, danışmalar çerçevesinde taraflar askeri alanda iki ülke arasında işbirliği mevzularını ve Azerbaycan'da askeri çalışmaların icrasına ABD'nin gösterdiği desteği müzakere ediyorlar. Diplomat söylemiştir: "ABD bu danışmalar yardımı ile vazifelerin yerine getirilmesinde Azerbaycan'a destek veriyor". Büyükelçi aynı zamanda bildirmiştir ki, deniz ve kara sınırlarının güvenliği için ülkenin potansiyelinin yükseltilmesine ABD nin yardım

⁵³ "Azərbaycan ABŞ- ın strateji tərəfdaşdır", **Ayna**, 12 Ocak 2008.

konusu ilerdeki danışmalarda esas gündem konusu olacaktır. Diplomat ABD NATO işbirliği planı çerçevesinde Azerbaycan'ın isteğini desteklediğini bildirmiştir.⁵⁴ Haber ikili ilişkilerde olumlu olarak nitelendirilebilir.

Müsavat gazetesinin 3 Temmuz 2008 tarihli sayısında bildirilmiştir ki ABD senatosunun dış ilişkiler komitesi Kongre'nin son iş gününde Ermenistan'daki büyükelçi görevine Bush tarafından adaylığı ileri sürülen Maria Yovanovic'in adaylığını kabul etmiştir. "CNN-TÜRK" tarafından verilen bilgiye göre, Yovanovic'in adaylığına senatolardan hiçkimse veto koymadı. Sonuç olarak, Yovanovic'in İrevan'a gelerek ABD'in diplomatik misyonuna öncelik etmesi için yol açıldı. Bu istek iki yıldır ki ermeni lobisi sayesinde sonuçsuz kalmakta idi. Bush önceki büyükelçi Con Evans'ın görevden alınmasının ardından onun yerine ABD'nin Tacikistan'daki elçisi Richard Hoqland'ın adaylığı önesürülmüştür. Fakat kongresdeki ermeni lobisi Hogland "ermenii soykırımını ifadesini kullanmadığı için onun adaylığı defalarca kabul edilmesine engel olmuştur. Daha sonra Bush bu görev için Kırgızistan'daki elçisinin adaylığını ileri sürmüştür. Ancak diplomat ABD adminstrasiyasına sadık kalarak soykırım ifadesini işletmemiştir. Yovanoviç 1915 yılında ermenilere karşı "etnik temizleme" olduğunu dese de "soykırım" kelimesini kullanmamıştır. Haberde bildiriliyor ki, ABD nin Ermenistan'a elçi göndere bilmesi Vashingto'nun Güney Kafkas bölgesi ile bağıli siyasetine etki edecektir. Bugüne kadar ABD Ermenistan da elçisi olmaması yüzünden bu ülkede olan gücünü bir hayli elden vermiştir.⁵⁵ Haberi tarafsız olarak kabul ede biliriz

⁵⁴ "ABŞ səfiri Ann Ders: "Birləşmiş Ştatlar NATO ilə fərdi əməkdaşlığın Əməliyyat Planı çərçivəsində Azərbaycanın səylərini dəstəkləyir", **Azərbaycan**, 12 Nisan 2008.

⁵⁵ "Ağ Ev Ermənisanə nəhayət ki, səfir göndərə biləcək", **Yeni Müsavat**, 3 Temmuz 2008.

Azərbaycan qəzetəsinin 21 Haziran 2008 yayımlanan xəberində, Azərbaycan cümhurbaşkanı İlham Aliyev'in ABD dövlət komissiyasının təhsil və mədəniyyət üzrə köməkçisi Goli Ameri'nin kafiləsini qəbul etmişdir. G.Ameri ölkəsinin Azərbaycan ilə əlaqəsinə böyük önəm verdiyini vurğulamışdır. Goli işbirliyinin bundan sonra da genişləyərək davam edilməsi barəsində bütün imkanlardan istifadə edilməsinin önəmini söyləmişdir. İ.Aliyev Azərbaycan ilə ABD arasındakı işbirliyinin gələcəyini və əlaqələrin bundan sonra da davam ediləcəyinə olan əminliyini ifadə etmişdir.⁵⁶ Olumlu olaraq nitələndirilə bilər.

Ayna qəzetəsinin 5 Nisan 2008 tarixli sayısında yayımlanan xəberdə, Vashington Azərbaycan torpaqlarında “x” diapazonlu radar üssü kurmaq məqsəndədir. Bu barədə Rusya'nın “Nezavisimoye voennoye obozrenie” qəzetəsində yazılmışdır. Bu ABD'nin Şərq Avropa'ya Raket Aleyhinə Savunma sisteminin qurulması ilə əlaqəli Rusya'ya sunduğu təkliflər arasında önəmli yer tutur. Rusya rəsmilərinin düşüncəsinə görə, Azərbaycan'da ABD'nin radiolokasiya stansiyanın qurulması Rusya'nın Kuzey Kafkasiya'dakı çıxarlarına uyğun deyildir. Xəbəre görə, Amerikan diplomat Ann Dorci bildirmişdir ki, bu konu

⁵⁶ Azərbaycan, 21 Haziran 2008.

Soçide yapılacak olan başkanların görüşünde esas dikkat edilecek konu olacaktır. Diplomat söylemiştirki, Amerikanın raket aleyhine savunma sistemleri yaratması aylarla yapılacak olan prosedürdür. Ayrica A.Dorcy bildirmiştirki, iki önemli konu vardır. İlk olarak ABD bu meselenin pozitif hall olunmasına niyetlidir. Diğer konu ise, stansiyon Azərbaycana ait olduğundan buna bağlı gelişmeler Azərbaycan tarafı ile kordineli şekilde uygulanmalıdır. Habere göre, bu konu yakın zamanda ABD ve Azərbaycan arasında gerçekleşecek askeri ve siyasi danışmalarda müzakere olunacaktır.⁵⁷ Tarafsız olarak nitelendirilebilir.

Azərbaycan gazetesinin 4 Kasım 2008 tarihli yayımında ABD’de geçirilen başkanlık seçimlerinde ilkin sonuçları ilan edilmiş ve 47 yaşlı senator-demokrat Barack Obama başkan seçilmiştir. Onun rakibi Cohn Macceyn mağlubiyetini itiraf etmiş ve yeni başkanı tebrik ettiği yayımlanmıştır. Oylamada rekort sayıda seçici iştirak etmiştir. İlk bilgilere göre, Obama’ya 62,3 milyon kişi oyunu kullanmıştır. Habere göre diğer taraftan bu ABD tarihinde en pahalı seçkiler olmuş ve senatoda 100 yerden 34 uğrunda mücadeleye 5.3 milyar dolar harçlanmıştır. Haber de bildirilmiştirki, yeni başkanın seçilmesi ile birlikte ABD,nin dış politikasında bazı değişiklikler olması muhtemeldir. Obaman’ın yürüteceği dış politikada müttefikler ve dostlar ile demokratik ve insan haklarına saygı çerçevesinde tüm ülkelerle beraber ilişkiler prinsibi ortaya çıkacaktır.⁵⁸ Haberi tarafsız olarak kabul edebiliriz.

Müsavat gazetesinin 10 Eylül 2008 tarihli yayımında, Rusya’nın Gürcistan’a müdahalesinden sonra Pentago’nun planları pozulmuştur. ABD ard arda Kara denize askeri gemilerini gönderir. Haber verildiği

⁵⁷ **Ayna**, 5 Nisan 2008.

⁵⁸ “Amerikanın tarixi seçimi” , **Azərbaycan**, 4 Kasım 2008.

gibi, Pentagon hiyleye el atarak kendi gemilerini Türkiye'nin Kara deniz'e açılan boğazlarından istifadeye dair Montre sözleşmesini pozmadan denize uzun zaman kalmasının yolunu bulmuştur. Şöyle ki, Montre sazişi Kara deniz sahilinde yerleşmeyen ülke gemilerinin en çok 21 gün kalmasını içerir. ABD askeri gemileri buna riayet ederek 21 gün kaldıktan sonra denizi terk edir fakat bir iki gün geçtikden sonra yeniden geri dönüyorlar. Bununla da hem Montre sözleşmesi, pozulmur hem de Amerika gemilerinin Kara denizde uzun zaman kalması temin edilir. Haberde bildiriliyor ki, Amerikanın Kara denizde askeri gemiler bulundurması yalnız Rusya'nın Gürcistan'a müdahalesi ile bağlı değil. Bildiriliyor ki, Rusya Gürcistan'ın askeri nesnelerini dağıtdıktan sonra Pentagonun bu ülke arazisinden İran'a karşı askeri ameliyatlarda istifade planları da bozulmuştur. Çünkü Rusya uçakları Gürcistan arazisinde Amerika askeri birliklerin yardımı ile modernize olunan harbi radar üslerini dağıtmıştır. Diğer bilgilere göre İsrail de Gürcistan'da İran'ı izlemek için üssler kurmuştur. Haberde değinilmiştir ki, Rusya ekspertlerinden bazıları iddaa etmiştir ki, İsrail'in İran'ı Gürcistan üzerinden bombalamak planları bile olmuştur. Fakat ABD Kara denizde kendisinin keşkiyat gemilerini yerleştirmek ile İran'a karşı ehtimal olunan askeri planlara desteği temin ede biler. Qeyd olunmuştur ki, Gürcistan etrafında oluşan krizden önce ABD ve İsrail'in İrana müdahale edeceği bilgisi vardır. Ancak Gürcistan da oluşan proseslerden sonra, tüm dikkatler Rusya'ya yönelmiştir. İran esas hedef olmaktan şimdilik yayınır. Bu bakımdan ABD İranın Nüve programını mahv etmek planlarını erteleye bilir. Diğer taraftan şimdiki durum ABD İrana karşı askeri müdahale etmekle bölgede itirdiği karizmasını geri alabilir.⁵⁹ Olumsuz haber olarak nitelendirebiliriz.

⁵⁹ "ABŞ Qara dənizdən İrana qarşı istifadə edə bilər", **Yeni Müsavat**, 10 Eylül 2008.

Azərbaycan qəzetəsinin 7 May 2009 yayımlanan xəberində, Azərbaycan'ın Dışışleri Bkanı ile ABD senatosunun görüşü diqqət çəkmişdir. Azərbaycan tərəfindən olan bakan E.Məmmədیارov mayısın ilk haftasında Vashington'da olmuşdur. Ziyaret çərçəvesində E.Məmmədیارov Hillary Clinton, Beyaz Saray'ın milli güvənlik təmsilçisi Ceyms Jons və Riçart Morningstar ilə ikitərəfli görüşlər keçirmiş, aynı zamanda Avrasya bölgəsi üzrə tətqiqat mərkəzinin təmsilçiləri ilə fikir alışverişində bulunulmuşdur. Görüş zamanı ABD Azərbaycan ikitərəfli işbirliğı, Eriənistan Azərbaycan, Dağık Karabağ konusunun sülh yolu ilə hal olunması və bu işə ATET'in Minsk qrupunun həmsədr ölkəsi qibi ABD'nin ilgisi ilavəten Avrasya'nın enerji gelişimi və Azərbaycan'ın təröre qarşı duyarlılığı və rolü diqqət mərkəzində olmuşdur. Görüşdən önce qazatecilərə açıqlamasında Clinton bildirmişdir ki, ölkələrimiz arasında birçok konular ilə ilgili yakın işbirliğı kurulmuşdur. Həberdə Clinton bildirmişdir ki, Azərbaycan'ın cök önəmli stratejik bölgədə yerləşməsi bölgə açıısından və global anlamda önəmlidir. Buna göre də, ölkəmiz bölgəni ilgiləndirən konu və sorunlar da liderliğı üzərinə götürməyə gücü vardır.⁶⁰ Həberi olumlu olaraq qəbul edə bilirik.

Müsəvat qəzetəsinin 25 Ocak 2009 tarixi xəberində dış radiostansiyonların durumu hala soru işareti altındadır. Amerikanın yeni başkanı Obaman'ın da bu stansiyonlara ayrıca diqqət ayıracağı gələn bilgilər arasındadır. "Turan" infarmasyon agentliyinin direktörü Mehman Aliyev hesab ediyorki eğer 2008 başkanlık seçimlərində iktidara ABD və ya önəmli kurumlər tərəfindən bəlirli təviziylər veriliyör isə demək ki bu stansiyonların qapatılmasında güzəştleri sonucu olmuşdur. "Azərbaycan

⁶⁰ Azərbaycan, 7 Mayıs 2008.

ekonomik ve sosyal krize doğru gitmektedir. ABD ve Batının ilgileri global nitelik taşımaktadır. Batı bu bölgede sabitliğin olmasında iğimserdir” diye M.Aliyev konuşmuştur. Haberde vurgulanmıştır ki, radyoların bağımsız enfemasyon açısından önemli rolü vardır ve halk içinde nüfusa sahiptir. Bu sebepten hükümet bu menbelerin karşını alsın. Sadece bu konuda tarafların amaçları üst üste düşmüştür. Sonuçta ise suç Azerbaycan tarafı üzerine atılmıştır.⁶¹ Haberi olumsuz olarak kabul ede biliriz.

Müsavat gazetesinin 2 Nisan 2009 yayımlanan haberinde, Obama ile Medvedev Londonda görüşmüştür. ABD başkanı yazda Rusya’ya sefer edeceği bildirişmiştir. B.Obama Rusya başkanı ile Londaki görüşünün sonuçlarına ilişkim basın toplantısında hemkarının onu davet ettiğini söyleyip: “ Büyük zevkle söyliyorumki yazın Moskova’ya davet edildim.Biz orada ilişkilerimizin daha da gelismesi için müzakerelere devam edeceğiz”

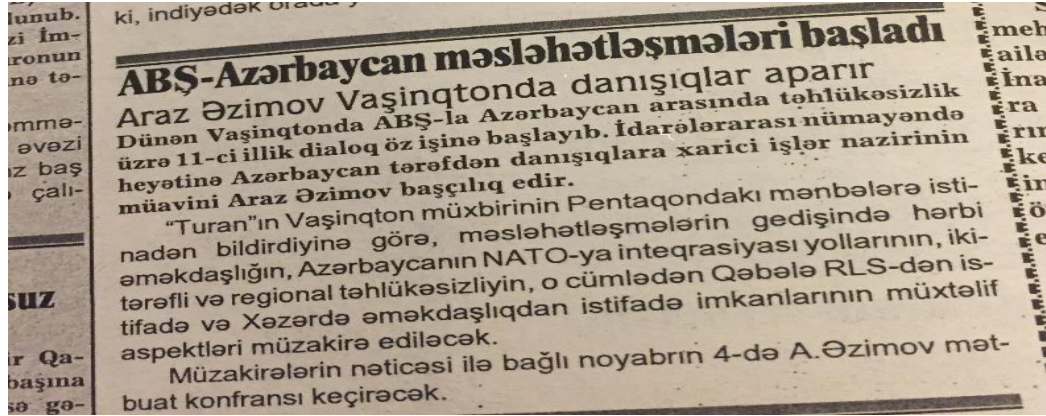
D.Medvedev de Obamanı temmuz ayında Moskova da görmekten memnun olacağını vurgulayıp: “ Biz önemli konular ile ilgili anlaşma yaptık ve bunları o zamana kadar hazırlamak mümkündür”

Başkanlar stratejik hücum silahları ile ilgili yeni senet imzalamak ile ilgili razılaşıma yapılmıştır. Bu senete uygun olarak nüve başlıkları azaltılacaktır. Fakat başkanlar bazı konularda ortak noktaya gele bilmemiştirler. Örneğin onlar ABD’nin Avrupa da HHM sistemleri yerleştirmek niyetine farklı tarzda yanaşmaktadır. Obama ve Medvedev Güney Osetiya müharebesini de farklı değerlendirmişler.⁶²

Haberi olumlu olarak kabul ede biliriz.

⁶¹ **Yeni Müsavat**, 25 Ocak 2009.

⁶² “ Obama ile Medvedev Londonda görüştü”, **Yeni Müsavat**, 2 Nisan 2009

Məsəvat gazetesinin 4 Kasım 2009 yayımlanan haberinde dün Vashington'da ABD ile Azərbaycan arasında güvenlik üzre 11. Yıllık dialok kendi işine başladı. İdarelerarası temsilci kafilesine Azərbaycan tarafdən müzakerelele dışışleri bakan yardımcısı Araz Ezimov başçılık etmiştir. “Turan Vashington” muhabirinin Pentagon'daki kaynağına istinaden bildiriye göre, yardımlaşmaların sürecinde askeri işbirliğinin Azərbaycan'nın NATO'ya entegre yollarının, bölgesel güvenliğin,o cümlədən Kabala RLS'den istifade ve Hazar'da işbirliğinden yararlanma imkanlarının farklı yönleri müzakere edilecektir.⁶³ Tarafsız haber olarak nitelendirebiliriz.

Ayna gazetesinin 19 Aralık 2009 tarihli sayısında yayımlanan haberde, Azərbaycan in Vashington'daki elçisi Yaşar Aliyev ABD kongresinde Dağlık Karabağ bölgesine Azərbaycan'ın başı üzerinden 8 milyon dolar yardım ayrılmasını dikkate alan kanun tasarısının kabulü ile bağlı Azərbaycan Dışışleri Bakanlığı'nın resmi notasını 17 Aralık ta devlet departementine takdim etmiştir. Haberde yayımlanmıştır ki Y.Aliyev bildirmiştirki Azərbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesi Ermenistan işgali altındadır. Böylece ABD hükümetinin resmi Bakü ile danışmadan program ve fealiyetde bulunması ABD'nin Azərbaycan'ın

⁶³ “ABŞ-Azərbaycan məsləhətləşmələri başladı”, **Yeni Məsəvat**, 4 Kasım 2009.

toprak bütünlüğüne ait resmi beyanatlarına zıttır. Bununla ilgili Azerbaycan tarafı resmi ABD'den bu mesele ile bağlı açıklama vermeğe çağırmıştır.⁶⁴ Haber ikili ilişkiler açısından olumsuz olarak nitelendirilebilir.

2.2. 2008-2009 Yıllarında Azerbaycan Medyasında ABD'nin Ekonomik İmajı

Azerbaycan gazetesinin 7 Ocak 2008 yayımlanan haberinde savaşın Amerika'ya yaradığı ve Gürcistan'da oluşan durumun dünya maliye sistemine etkisinden bahsedilmiştir. “Blumberg Ajentasının” verdiği bilgiye göre petrolün yüzde 4 düşmesinden sonra fiyatı 2 dolar artarak 117 dolara ulaşmıştır. Ekspertlerin düşüncesine göre, savaş devam ettiği sürece petrol fiyatı artarak devam edecektir. Üstelik Gürcistan limanlarının kapanması ile birlikte Hazar bölgesinde petrolün nakline sınırlamalar koyulmuştur. Ana ihracat boru hattı Bakü-Tiflis-Ceyhan ile petrolün nakli kederde oluşan kaza ile ilişkin dayandırılmıştır. Gürcistan'daki durum ile alakadar bugün Rusya'nın font birjalarında indeksler aşırı ucuzlaşmıştır. RTS indeksi yüzde 6'ya kadar ucuzlaşarak 1650'ye kadar düşmüştür. Bu ise 2006 yılından bugüne kadar olan en düşük veridir. En çok düşen fiyat ise petrol ve doğal gaz fiyatları olmuştur. Rus rublesinin valyutası aşırı ucuzlaşmıştır. Şimdi 1 dolar 24.5 rubla değiştiriliyor. Haberde bildirilmiştir ki, son günlerde euronun kursu 1 dolar 55 centden 1 dolar 50 cente düşmüştür.⁶⁵ Olumsuz olarak nitelendirilebilir.

⁶⁴ “Bakı Vaşinqtona nota verdi”, *Ayna*, 19 Aralık 2009.

⁶⁵ “Müharibə Amerikaya sərf etdi”, *Azerbaycan*, 7 Ocak 2008.

Müsavat gazetesinin 4 Kasım 2008 yayımlanan haberinde, dünya borsasında petrol fiyatının ilk defa 100 dolardan aşağı inmiştir. London borsasında “Brend” markalı petrolün bir varali 99 dolara satılmıştır. Fakat hala petrol 100 dolardan yüksek fiyata satılmakta idi. Petrolün düşmesi OPEK’i hasılatı azaltmağa mecbur etmiştir. Çünkü OPEK ülkeleri bu kadar fiyatların inmesinden rahatsız olma nedeni, iktisadi krizin oluşma durumudur. Haberde bildirilmiştir ki, petrol fiyatının bu kadar inmesinin global nedenlerinden biri de petrolün Amerika için iktisadi faktörden daha çok siyasi husus taşımasıdır. Hesap ediliyorki, ABD bu ucuzlaşma sayersinde ABD için arzuolunmaz ülkelerde: Rusya İran ve Venesuela da iktisadi gelişmede olumsuz etki gösterme niyetindedir. Hesap ediliyor ki, petrol fiyatının düşmesi, Rusya’nın şimdiki agresivliğinin azalmasına etki edebilir. Haberde ABD ve OPEK arasındaki konuşmalarda petrol varilinin 70 dolar olması kabul edilmiştir. Bu fiyat hem ABD hem de OPEK ülkeleri için uygun fiyattır.⁶⁶ Haber tarafsız olarak nitelendirilebilir.

Azerbaycan gazetesinin 8 Ekim 2008 yayımlanan haberinde, Vashington’da ABD ve Azerbaycan stratejik işbirliği ilişkilerinin gelişmesinde enerji güvenliği ve diasporun rolü konusunda uluslararası konfrans gerçekleştirilmiştir. Azerbaycan-Türkiye işadamları birliğinin basınla ilişkiler şubesinin Azer-Tac’a bildirilmiştir ki, kurumun idare kafilesinin başkanı Ahmet Erentok, Amerikada yaşayan Azerbaycanlılar şebekesinin aracılığı bu konferans gerçekleştirilmiştir. Konferansın maksadı, Azerbaycan’ın Hazar havzasında tranzit ülke gibi haledici konumu, Azerbaycan ABD stratejik işbirliğinin geliştirilmesi, ve hedeflere ulaşmak için dikkate alınan adımların müzakeresi

⁶⁶ Yeni Müsavat, 23 Eylül 2008.

olmuştur.⁶⁷ Konferansta konuşan A.Erentok Azərbaycan və Türkiyedeki demokrasiinin Kafkas və Orta Asya ölkeleri için örnek olduğunu bildirmiş ABD və Azərbaycan arasındaki ilişkilerin daha da genişlendirilmesi tekliflerini vermiştir. İki devlet arasındaki ilişkiler açısından olumlu haberdır.

Separatçılara Vaşinqtondan 8 milyon dollar mükafat

Azərbaycan-Amerika Şurası: "Kongresin qərarı ABŞ dövlətinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyan rəsmi mövqeyinə ziddir"

E.ELDƏNİZ

ABŞ Nümayəndələr Palatası və Senatının 2010-cu maliyyə ili üçün Azərbaycanın işğal olunmuş Dağlıq Qarabağ bölgəsindəki separatçı qüvvələrə 8 milyon dollar yardım ayırması Azərbaycan diasporasının narazılığına səbəb olub. Məlumatla görə, Azərbaycan-Amerika Şurası faktla bağlı bəyanatla çıxış edib. Bəyanatda deyilir ki, 2009-cu ilin martında Azərbaycan-Amerika Şurasının və digər təşkilatların nümayəndələri ABŞ Konqresinə şahid ifadələri təqdim edərək, Dağlıq Qarabağa birbaşa yardımların dayandırılmasını tələb ediblər. Onlar bu tanınmamış rejimin hərbi təcavüz və etnik təmizləmə nəticəsində qanunsuz qurulduğunu əsas gətiriblər.

Bu ilin may ayında prezident Obama 2010-cu maliyyə ilində xarici hərbi maliyyə yardımı çərçivəsində Azərbaycana 4 milyon, Ermənistanla 3 milyon dollar, beynəlxalq hərbi təhsil və təlim proqramı çərçivəsində Azərbaycana 900 min, Ermənistanla 450 min dollar, eyni zamanda, Ermənistanla 30 milyon dollar yardım ayrılmasını təklif etmişdi. Bu təklifdə Dağlıq Qarabağa yardım nəzərdə tutulmurdu. Amma ABŞ qanunvericilərinin 2010-cu il büdcəsinə dair indiki qərarı bu təklifləri nəzərə almır, Dağlıq Qarabağa yardım ayrılır, hərbi paritet saxlanılır və Ermənistanla yardım 41 milyon dollara qaldırılır.

Bəyanatda bildirilir ki, ABŞ Konqresindəki xüsusi maraq qruplarının təsiri altında qəbul edilmiş bu qərar

ABŞ vergi ödəyicilərinin pulunun Ermənistanın Azərbaycan ərazisində yaratdığı tanınmamış qanunsuz quruma sərf edilməsinə yönəlib: "Kongresin mövqeyi ölkənin ABŞ Dövlət Departamenti tərəfindən ifadə olunan və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyan rəsmi mövqeyinə ziddir. Ən əsası da odur ki, sərt iqtisadi böhran şəraitində və işsizliyin artdığı bir vaxtda ABŞ qanunvericiləri kütləvi etnik təmizləmə üçün məsuliyyət daşıyan və evinə qayıda bilməyən 800 mindən çox azərbaycanlı məcburi köçkünün iztirablarını artıran bir rejimi mükafatlandırır."

Ayna gazetesinin 15 Ekim 2008 yayımlanan haberinde, ABD nümayəndələr senatosunun 2010. Maliye yılı için Azərbaycan'ın işğal edilmiş Dağlıq Karabağ bölgəsindəki ayrılıkçı qrupa 8 milyon dollar yardım ayırması Azərbaycan tərəfinin kərginliyinə nədən olmuşdur. Bilgilərə görə, Azərbaycan-ABD Konseyi faktla bağlı bəyanatla çıxış etmişdir. Bəyanatda söyleniyor ki, 2009 yılının martında konsey və digər təşkilatların ügeleri ABD kongresinə tanık ifadələrini takdim edərək, Dağlıq Karabağ a yardımların dayandırılmasını talep etmişler. Onlar bu tanınmamış rejimin askeri təcavüz və etnik təmizləmə sonucu kanunsuz kurulduğunu əsas gətirmişler. Bu yılın mayıs ayında başkan Obama dış

⁶⁷ Azərbaycan, 8 Ekim 2008.

askeri maliye yardımı çerçevesinde Azerbaycan'a 4 milyon, Ermenistan'a 3 milyon dolar, uluslararası askeri eğitim prpgramı çerçevesinde Azerbaycan'a 900 binç Ermenistan'a 450 bin dolar aynı zamanda Ermensitana 30 milyon dolar yardım ayrılmasının teklif etmiştir. Bu önermede Dağlık Karabağ'a yardım dikkate alınmamıştır. Ama ABD anayasasının 2010. Yıl bütçesine dair şimdiki kararı bu teklifleri dikkate almıyor, Dağlık Karabağ'a yardım ayrılıyor, ve Ermenistan'a yardım 41 milyon dolara yükseltilmiştir. Beyanatta bildirilmiştir ki, ABD Kongresindeki özel ilgili gruplarının etkisi altında kabul edilmiş bu karar ABD vergi ödeyicilerinin parasının Ermenistan' ın Azerbaycan arasında yarattığı tanınmayan kanunsuz kuruma sarf edilmesine yönelmiştir. Haberde bildirilmiştir ki, Kongre tarafı ülkenin ABD Devlet Departman'ı tarafından bildirilen ve Azerbaycan erazi bütünlüğünü taniyan resmi tarafına zıttır. En önemlisi de, sert iktisadi kriz durumunda ve işsizliğin artdığı bir zamanda ABD anayasası, etnik temizleme için masul bulunan ve evine dönemeyen 800 binden fazla azerbaycanlı evsizlerin ıztirablarını artıran bir rejim ödüllendiriliyor.⁶⁸ İkili ilişkiler açısından olumsuz haber olarak nitelenebilir.

Azerbaycan gazetesinin 1 Kasım 2008 yayımlanan haberinde, ABD ticaret bakan yardımcısı ile Azerbaycan Devlet Petrol Şirket yönetimi ile görüş geçirilmiştir. Bakü-Tbilisi-Ceyhan ve diğer kemer ihalelerinin ABD desteği ile gerçekleştiğini vurgulayan şirket başkanı Rövnəq Abdullayev, bu kemerlerden sonra ülkenin petrol ve dogal gaz konusunda hiçbir sorununun kalmadığını bildirmiştir. Azerbaycanda gerçekleştirilen iktisadi islahatların yüksek değerlendirildiğini söyleyen

⁶⁸ "Separatçılara Vaşinqtondan 8 milyon dolar mükafat", **Ayna**, 15 Ekim 2008.

misafir, bunun cümhurbaşkanı İ.Aliyev öncülüğündə bağımsız işlətmələrin gəlişməsi içün oluşturulən durum sonucunu ifadə etmişdir. İkili ilişkiler açıısından olumlu xəber olaraq nitələnebilir.⁶⁹

Azərbaycan gəzetesinin 9 Nisan 2009 yayımlanan xəberində, Maliyyə Bəkanlığında Azərbaycan hökuməti və ABD arasında “ABD hökuməti ilə Azərbaycan Cümhuriyyəti hökuməti arasında Azərbaycan’da Seçilmiş Amerika Hökuməti Yardım Programlarının Birlikdə Maliyyələşdirilməsi üzrə Anlaşma Momerandumu” imzalanmışdır. Sənəti Azərbaycan tərəfindən maliyyə bəkanı Samir Şerifov, ABD tərəfindən isə ABD uluslararası gəlişim Ajansının Azərbaycan üzrə ilişkiləndiricisi Scott Taylor imzalamışlar. Momerandumu əsasən 2009-2011. yıllar içində Azərbaycan da Uluslararası Gəlişim Ajansı tərəfindən gərçəkləşdiriləcək “Ticarət və yatırım”, “Harçların planlanması və idarə

⁶⁹ Azərbaycan, 1 Kasım 2008.

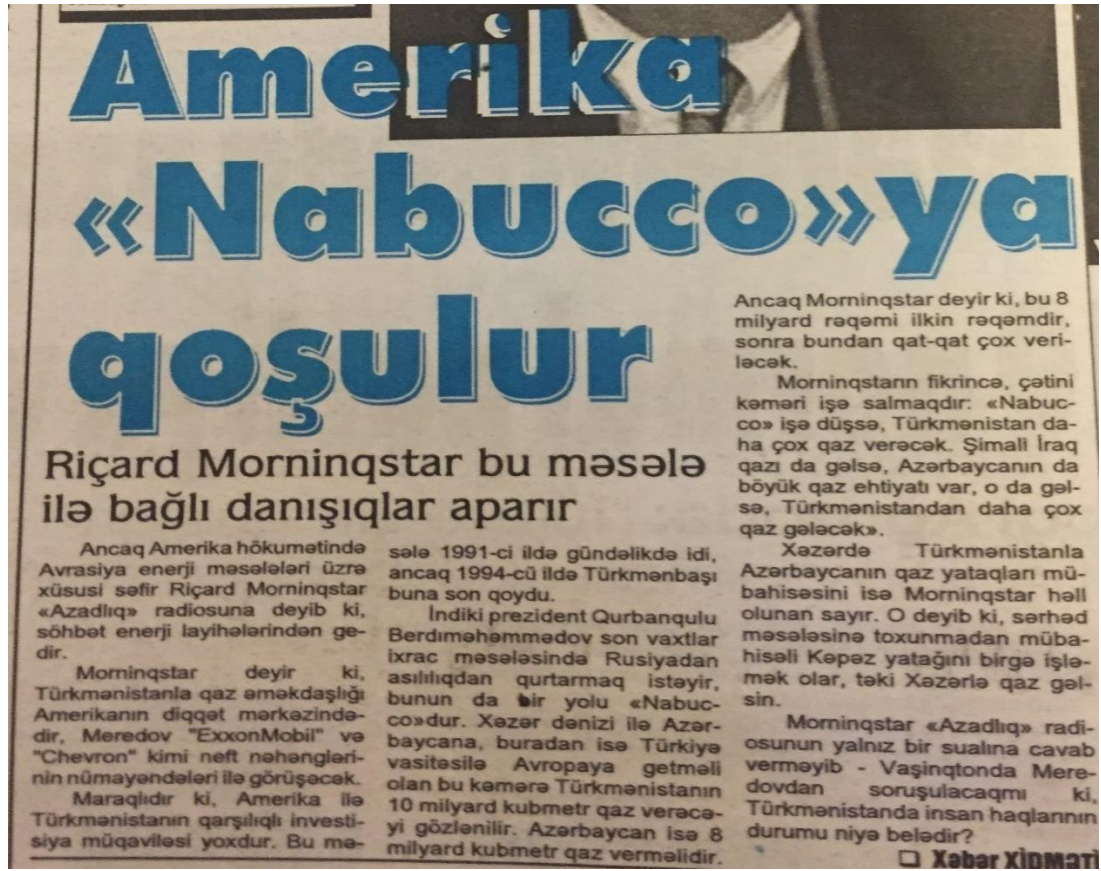
olunması”, “Özel sektörün rekabetliliği ve Bölgesel sosyal iktisadi gelişim” programlarının birlikte maliyeleştirilmesi planlanmıştır. Programların genel bütçesi 45 milyon dolardır. Bu paranın 24.3 milyon doları ABD hükümeti, 20.7 milyon doları ise Azerbaycan hükümeti ayıracaktır.⁷⁰ Ülkeler açısından haberi olumlu olarak değerlendirmek mümkündür.

Müsavat gazetesinin 16 Ocak 2009 yayımlanan haberinde, B.Obama hükümeti ABD müttefiklerinin “Nabucco” gaz projesi üzere siyasi sazişler imzalanmasına nail olmağa çalışacaktır. Bununla ilgili ABD’nin gelecek devlet senatosu Clinton Kongre’de açıklamasında bildirmiştir. Onun sözlerine göre, “Nabucco” ve ya güney hattının Avrupa pazarlarına doğru boru hatlarının inşası üzere önemli strateji yüksek siyasi seviyede ardıcıl karşılıklı fealiyet isteyecektir, artı ABD tarafından. Haberde bildirilmiştir ki, bu proje Hazar bölgesinden doğal gazın 3.3 bin kilometre uzunluğunda kemerle Rusya’dan yan geçmekle Avrupa Birliği ülkelerine çatdırılması planlanmaktadır. Bush hükümeti son yıllarda “Nabucco” nun gerçekleşmesini Orta Asya bölgesindeki siyasetinin esas hedefi ilanetmiştir. Sonuçta “Nabucco” ABD’nin Azerbaycan da demokrasi problemine dikkatinin daha da azalmasına neden oldu. Resmi Bakü bu projeyi destekliyor, ancak buna başvuru yapmak için acele etmiyor.

Son olarak haberde, “Nabucco” nun gerçekleşmesini söylemek zordur fakat kemerin inşasını kısa zamanda müzakere edilmesi lazımdır ve şimdiki kriz bu projenin gerçekleşmesinin daha erken

⁷⁰ “Azərbaycan ilə ABŞ arasında birge maliyələşdirme üzrə anlaşma memorandumu imzalanmışdır”, **Azərbaycan**, 9 Nisan 2009.

yapılabileceğine değinilmiştir.⁷¹ Bu haberi tarafsız olarak nitelendirebiliriz.

Müsavət gazetesinin 26 Haziran 2009 yayımlanan haberinde, ABD hükümetinde Avrasya enerji konusu ile ilgili özel elçi Richard Morningstar Azadlıq radyosuna açıklamasında bildirmiştir ki, sohbet enerji projeleri ile ilgilidir. Morningstar açıklamasında bildirmiştir ki, Türkmenistan ile gaz işbirliği ABD'nin dikkat merkezindedir. Meredov "ExxonMobil" ve "Chevron" gibi petrol devlerinin temsilcileri ile görüşecektir. İlginçdir ki, Amerika ile Türkmenistan'ın karşılıklı investisiya mükavelesi yoktur. Bu konu 1991. yılında gündemde idi. Ancak 1994 yılında Türkmenbaşı buna son vermiştir. Şimdiki cumhurbaşkanı Qurbanqulu Berdimehammedov son zamanlar ihraç

⁷¹ Müsavat, 16 Ocak 2009.

konusunda Rusya'dan kurtulmak istiyor. Bununda bir yolu "Nabucco" dur. Hazar denizi vastasi ile Azerbaycan'a, buradan da Türkiye ulaşacak olan bu kemere Türkmenistan'ın 10 milyar küpmetre gaz vermesi bekleniyor. Azerbaycan ise 8 milyar küpmetre gaz vermeli idi. Ancak Morningstar bildiriyorki, bu rakam başlangıç rakamıdır daha sonra bundan daha fazlası verilecektir.

Morningstar'ın fikrinde, zoru kemeri çalıştırmaktır ve çalıştırdıktan sonra Türkmenistan daha fazla gaz verecektir. Kuzey Irak gazı da gelse Azerbaycan'ın da büyük gaz rezervleri var, o da gelir ise Türkmenistan'dan daha fazla gaz gelecektir. Hazarda Türkmenistanla Azerbaycan gaz rezervleri sorununu ise Morningstar haledilen sorun olarak değerlendirmektedir. O bildirmiştir ki, sınır konusuna değinmeden sorunlu Kepez rezervini birlikte işletmek mümkündür. Haberde vurgulanmıştır ki, Morningstar yalnız Türkmenistanda insan haklarının durumu ilgili soruya cevap vermemiştir.⁷² Devletler arasındaki ilişkiler açısından tarafsız haberdur.

2.3. 2008-2009 Yıllarında Azerbaycan Medyasında ABD'nin Askeri İmajı

Azerbaycan gazetesinin 18 Temmuz 2008 tarihli haberinde, Azerbaycan Hava yolları ile ABD "United Technologis" şirketinin uzantısı olan "Sikorsky Aircraft Corp" arasında imzalanmış mükaveleye esasen alınacak uçakların genel deyeri, 50 milyon dolardan fazladır. Mükavelede bildirilmiştir ki bu şirket 2011 yılında Azerbaycana "S-92"

⁷² "Amerika Nabuccoya qoşulur", **Müsavat**, 26 Haziran 2009.

VİP tipli uçak verecektir. İlaveten, şirket ülkeye daha 2 “S-92” markalı uçak gönderecektir ki, onlardan birinin 2010 yılında hazır olacağı düşünülmektedir. Haberde ayrıca, bu uçağın Avrupa pazarında fiyatının 17 milyon dolar olmasında dikkat çeken hususdur.⁷³ İki devlet ilişkileri açısından olumlu haber olarak nitelendirebiliriz.

Müsavat gazetesinin 5 Ağustos 2008 tarihli yayımlanan haberinde, Gürcistan’ın Güney Osetya bölgesinde etrafında vaziyet son derece kötüleşmiştir. Rusya ve Gürcistan basınından verilen bilgiye göre pazar günü osetin tarafı gürcülerin köylerine ateş açmışlar. “Kuzey Osetya Cumhuriyeti” Savunma bakanlığından verilen bilgiye göre, gürcü tarafı sınırda askeri araçlar toplamaktadır. Haberde bildirilmiştir ki, atışma sonucu Sxinvali de 6 kişinin ölmüştür. Tiflis tarafı ise bildiriyor ki, durumun kötüleşmesine sebep osetin tarafının tahribatlarıdır. Durumun hall edilmesine dair devlet bakanı Timur Yakobaşvili ise sınır bölgesinde olmuştur ve bildirmiştir ki, problemin hal edilmesi için tek yol ayrıkçılar ile bizzat konuşmadır, fakat Shinvali bu konuşmalardan kaçınmaktadır.

Güney Osetiya ayrıkçılarının başkanı E.Kokotya ise durum ile ilgili olarak Moskovaya gitmiştir. O bildirmiştir ki, osetin tarafı ateşi durdurmayacağı takdirde ağır silahlardan istifade olunacaktır.⁷⁴ Bu haberi olumsuz olarak nitelendirebiliriz.

Müsavat gazetesinin 9 Ağustos 2008 tarihli haberinde, Gürcistan ordusu 8 Ağustos akşamından başlayan saldırılardan sonra bölücü Güney Osetya’nın merkezi Shinvali’ye girmiştir. Bölgede on günden beri hüküm sürmekte olan kritik durum büyük ölçekli askeri çatışmaların

⁷³ “Azərbaycan ABŞ-dan 3 vertolyot alacaq”, **Azərbaycan**, 18 Temmuz 2008.

⁷⁴ “Gürcü-osetin cəbhəsində atışma şiddətlənir”, **Yeni Müsavat**, 5 Ağustos 2008.

başlanması ile sonuçlanmıştır. Gürcistan silahlı kuvvetleri ülkenin arazi bütünlüğünü korumak için tankların, uçakların, topların desteği ile Shinali'ye saldırmıştır. Bölücü rejimin silahlı kuvvetleri birkaç saatlik çatışmalardan sonra geri çekilmişler. Gürcü kuvvetleri 8 Ağustosta Shinali'nin etrafındaki tüm yükseklikleri, o cümleden şehrin etrafında Osetin köylerini tutmuştur. Bölgeden karmaşık haberler gelse de, situasiyanın tamamen bölücü rejimin lehine olmadığı açıktır. Gürcistan tarafı ise haber yaymıştır ki, Rusya artık çatışmaya katılmıştır. Gürcistan Savunma Bakanlığında yayılan habere göre, Rusya'ya ait 4 “Su-24” savaş uçağı ülkenin hava sınırlarını ihlal ederek Gori şehrini bombalamıştır.⁷⁵ Olumsuz haber olarak nitelendirebiliriz.

Müsavat gazetesinin 15 Ağustos 2008 tarihli haberinde, Rusya Gürcistan topraklarında askeri çatışmaların dayandırılmasına ilişkin açıklamasına bakmayarak, ülke içine Güney Osetya tarafından askeri birliklerini dahil etmiştir. Bu barede ABD keşfiyatındaki yüksek vazifeli birinin CNN kanalına bildirmiştir. ABD resmi bildirmiştirki, Osetya'da 15 binden fazla Rus askeri vardır. ABD sonunda oluğan duruma reaksiyon vererek, Gürcistan'a yardım için eluzatmıştır. Başkan Bush bildirmiştirki, Pentagona Gürcistan'a hava ve denizden yardım etmesi için emr vermiştir. Ayrıca Pentagon Gürcistan ordusunun gelişmesi amacı ile kısa zamanlı askeri yardımın edileceğini açıklamıştır.

Bush ayrıca devlet yöneticisi, K.Raise ni Gürcistan hükumetine siyasi destek vermesi amacı ile Tiflise göndermiştir. Bush'un açıklamalarına yorum bildiren S.Lavrov demiştirki, Bush yanlış faktlara odaklanmıştır: “ Şimdilik Gori'de bizim askeri birliklerimiz yoktur bizim birliklerimiz yalnız şehir dışındaki Senaki askeri bazasındadır ve

⁷⁵ “Gürcistan-Rusya müharibəsi başladı”, **Yeni Müsavat**, 8 Ağustos 2008.

orada Gürcistan ordusuna mensup büyük çaplı silahların etkisizleştirilmesi ile meşguldür. ABD Rusya'nı Kodor deresine hücumla suçlamaktadır. Tiflis'te seferde olan M.Braiza bildirmiştirki, Kodor deresine hücumda Rusya birlikleri iştirak etmiştir. Ayrıca hücumda Rusya Askeri Hava Kuvvetleri'nin uçakları da katılmıştır. Haberde bildirilmiştirki, Abhaz liderleri cinayet yapmışlar ve ABD buna karşı sert biçimde tavr alacaktır.⁷⁶ Olumsuz haber olarak nitelendirebiliriz

Müsavat gazetesinin 9 Eylül 2008 tarihli haberinde, Rusya ile ABD arasında ilan edilmeyen “Soğuk savaş” kızıışmaktadır. Rusya Pentagon'un Gürcistan'a yardım için Kara denize gönderilen askeri gemilere cevap olarak farklı adım atmıştır. Rusya ilan etmiştirki bu yılın kasım ayında Karip denizinde Venezuela ve Bolivya ile birlikte askeri tatbikatlar geçirecektir. ABD' nin “burnunun ucunda” yapılacak olan bu tatbikatın hiç şüphesiz ki, ABD tarafından hoş karşılanmayacaktır. Rusya bu tatbikatlara başlaması Venezuela başkanı Hugo Chaves sayesinde mümkün olmuştur. ABD basını ise son zamanlar Rusya'nın Küba da nükleer silah taşıyan stratejik yerleşke kurmak istediğini bildirmiştir. ABD resmlerinin düşüncesine göre, bu adım NATO'nun Gürcistan ve Ukrayna'nı kendi sıralarına dahil etmesine cevap olarak yapılan adımdır. Amerika resmlisinin “New York Times” gazetesine açıklamasında bildirmiştir ki, Rusya'nın Küba ile tarihsel dostluk vardır böylece ruslar yeniden ortaklık etmeğe hazırlanıyor.⁷⁷ İki devlet ilişkileri açısından olumsuz haber olarak nitelendirebiliriz.

⁷⁶ “Rusya Gürcüstana yeni qoşun birləşmələri yeritdi”, **Yeni Müsavat**, 15 Ağustos 2008.

⁷⁷ “Kreml ABŞ-la savaşa hazırlaşır”, **Yeni Müsavat**, 9 Eylül 2008.

Qırğızıstan ABŞ bazalarını ölkədən çıxarır

Bişkek Rusiyanın təsiri altına düşüb

Qırğızıstan rəhbərliyi ölkədə ABŞ hərbi bazalarının yerləşdirilməsinə dair sazişdən imtina etməyə hazırlaşır. APA-nın məlumatına görə, bu barədə "Vremya novostey" saytına Bişkekdəki etibarlı mənbələr məlumat verib. Rəsmi Bişkek hələlik bu məsələyə münasibət bildirməyib. Məlumatda Kurmanbek Bakiyevin müvafiq sərəncamı Moskvaya səfərdən əvvəl imzalamaq niyyətin olduğu bildirilir. Qırğızıstan tərəfi bazaları ölkədən çıxarmaq üçün ABŞ-a yarım il vaxt verəcək.

Qeyd edək ki, Bakiyevin Moskvaya səfəri zamanı ölkəyə 2 milyard dollar dəyərində maliyyə yardımının ayrılması barədə saziş imzalanacaq. Rusiya Qırğızıstana maliyyə yardımı göstərməyə hazır olduğunu dekabrın ortalarında bəyan edib. Yardımın 300 milyon dolları nağd pul, 1,7 milyard dolları isə sərmayə şəklində olacaq. Rusiyatikintisinə sərf olunacaq.

Müsavət gazetesinin 18 Ocak 2009 tarixli haberində, ABD Rusya'nın etkisi altına düşdüğüne deyiniłmiştir. Kırgızistan hükümeti ülkede ABD askeri bazalarının yerleştirilmesine dair sözleşmeyi kabul etmemiştir. APA'nın verdiği bilgiye göre, bununla bağılı "Vremya Novostey" sitesine Bişkek'deki güvenli kaynaklar bilgi vermiştir. Bişkek bu konuya ilişkin yorum yapmamıştır. Haberde Kurmanbek Bakiyev'in seneti Moskova ya ziyaretten önce imzalamak niyeti olduğu bildirilmiştir. Kırgızistan tarafı bazaları ülkeden çıkarmak için ABD'ye yarım yıl zaman vermiştir.

Hatırlatalım ki, Bakiyevin Moskova'ya ziyareti zamanı ülkeye 2 milyart dolar değerinde maliye yardımının ayrılması barede senet imzalacaktır. Rusya Kırgızistan'a maliye yardımı yapmaya hazır olduğunu aralık ayından beyan etmiştir. Yardımın 300 milyon doları

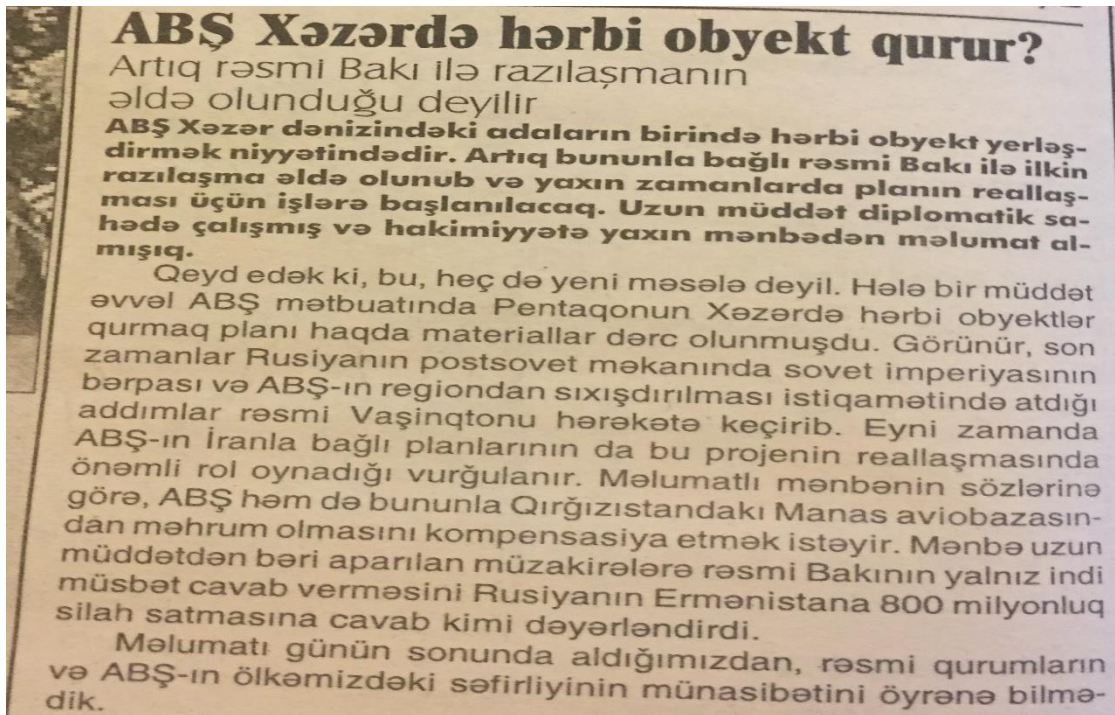
nakit para şekildeç 1.7 milyon doları ise sermaye şeklinde olacaktır.⁷⁸Tarafsız haber olarak nitelendirebiliriz.

Azərbaycan gazetesinin 3 Şubat 2009 tarixli haberinde, Vashington Rusya'nın Abhazya'da üss yerləştirmək kararına sert cevap verməçə hazırlanıyor. Vashington Rusya'nın üss yerləştirme planlarından sıkıntılıdır. Haberlere göre, Rusya Abhaziya'da askeri deniz avyasya ve iki kara birlikleri üssleri yerləştirmeyi planlamaktadır. Buna cevap olarak, ABD devlet katibi yardımcısı M.Braize bildirmişti ki, ABD Rusya'nın planlarına asimetric cevap vere bilir. Ayrıca asimetric cevap ABD'nin Gürcistan'da askeri üss yerləştirmesi ola bilir. Fakat ABD bu planlardan vazgeçer bilir. Bir şartla ki Moskova Abhaziya ile ilişkin planlarından vazgeçsin. “Nezavisimaya” gazetesinin yazdığı habere göre, hazırda Tiflis Vashington ile Gürcistan arazisinde askeri üssün yerləştirilmesi ile bağlı konuşmalar aparmaktadır. ABD askeri üssün yerləştirilmesi için Gürcistan'ın Poti liman şəhri ve azərbaycanlılar yaşayan Marneoli bölgəsi göstərilir. Poti'de Gürcistan askeri deniz küvvətlərinin üssüç Marneoli'de isə avioüss yerləşir. Ağustos ayında Rusya Gürcistan'a müdahiəsi zamanı o obyekləri dağıtmıştı. Bilgilərə görə, Gürcistan'da olan ABD'nin Avropa'daki kara küvvətləri komandanı general Karter Hammie bununla bağlı konuşmalar yapmıştı. Tiflis ölkədə Amerika askeri üssünün yerləştirilmesi ilə bağlı haberləri redetmiş, ancak Moskova ya çatmıştı ki Abhaziya'da Rusya askeri üsslərinin yerləştirilmesindən imtina edilirsə bu plan yürürlükdən düşəcəkdir.⁷⁹ İki devlet ilişkileri açısından olumsuz haber olarak nitelendirebiliriz.

⁷⁸ “Qırğızıstan ABŞ bazalarını ölkədən çıxardır”, **Yeni Müsavat**, 18 Ocak 2009.

⁷⁹ “ABŞ Gürcistanda hərbi baza yerləştiriləcək”, **Azərbaycan**, 3 Şubat 2009.

Müsavat gazetesinin 11 Nisan 2009 tarihli haberinde, Rusya ABD'nin Doğu Avrupa'da yapmak istediği Füze Kalkanı (FK) sistemine karşılık önlemler almaktadır. Bele ki, Moskova Kafkas Bölgesinde kolektif hava savunma gruplaşmasının oluşturulması yönünde hazırladığı planı açıklamıştır. Bu plana göre, gruplaşmanın oluşturulması 2010 yılında bitmelidir. Rusya Dışişleri Bakanlığı yetkilisi Andrey Nesterenko söylemiştir ki, Kafkas'ta iki taraflı (Rusya-Ermenistan) seviyesinde askeri koalisyon kurulmalı ve onun kumanda organları yapılmalıdır. Verilen bilgilere göre, Rusya'nın Gebele'deki radiolokasiya istasyonunun bilgileri çeşitli merkezlere ötürülmekle birlikte, hem de Ermenistan'daki gruplaşmanın karargahına aktarılabilir. Ekspertlerin fikirince, Gebele RLS'in verilerinin Ermenistan'ın çıkarları açısından kullanılması toprakları işgal edilmiş, NATO ile yakın işbirliğine can atan Azerbaycan'ın çıkarları ile çelişki yaratmaktadır.⁸⁰Haberi olumsuz olarak değerlendirebiliriz.

⁸⁰ Ayna, 11 Nisan 2009.

Müsavat gazetesinin 13 Mart 2009 tarihli haberinde, ABD Hazar denizindeki adalaların birinde askeri obyekt yerleştirmek niyetindedir. Artık bunun ile bağlı Bakü ile anlaşma elde olunmuştur. Bildirilmiştir ki, bu haber yeni değildir. Bir müddet önce ABD basınında Pentagon'un Hazar'da askeri obyektlər kurmaq planı ile bağlı konular yayımlanmışdır. Görünüyorki, son zamanlar Rusya'nın sovyet imperatorluğunun kurulması ve ABD'in bölgede sıkıştırılması istikametinde atdığı adımlar Vashington'u harekete geçirmişdir. Aynı zamanda ABD'nin İran ile bağlı planlarının da projenin gerçəkleşmesinde önemli rolü olduğu vurgulanır. Kaynakların verdiğı bilgiye göre, ABD hem bununla Kırğızistan'daki Manas üssünden mahrul olmasını rezerv etmək istiyor. Kaynak uzun zamandır yürütölen konuşmalara resmi Bakü'nün yalnız şimdi olumlu cevap vermesini, Rusya'nın Ermenistan'a 800 milyonluk silah satılmasına cevap kimi değerlendiriyordur.⁸¹ Tarafsız haber olarak nitelendirilebilir.

Müsavat gazetesinin 18 Kasım 2009 tarihli yayımlanan haberinde, NATO'nun Afganistan'a dair önemli misyonu Azərbaycan ve Türkmənistan'ın tarafına göre iflas etmişdir. "Asseseyted press" ajentliyinden verilen bilgiye göre, Almaniya'nın yeni kurulan koalisiyon hükümeti NATO'nun bildirim sistemli AWACS uçaklarının, Afganistandaki misyonunu başlamadan bitirmeyi karara almışdır. Buna neden ise, uçakların Afganistan'a uğması için hava sahasının olmamasıdır. Bele ki, Azərbaycan ve Türkmənistan uçakların kendi hava sahasından geçmesine izin vermemiştir. Alman hükümeti alternatif seçim için BAE ile konuşmalara başlamışdır. Fakat bunlar sonuç vermemiştir. Sonuçta Almaniya hükümeti alman asgerleri tarafından

⁸¹ "ABŞ Xəzərdə hərbi obyekt qurur?", **Yeni Müsavat**, 13 Mart 2009.

idare olunan AWACS uçaklarının Afganistanın hava sahasına nəzərinə dair qərar tətbiqində daha sonra uçaklar uçuş keçirə bilməmişlər. Habərdə bildirilmişdir ki, bu ilin yazında NATO birlikləri Afganistan'ın hava sahasına yoxlama üçün AWACS uçaklarının göndərilməsi barədə bəşvuru etmişdir. Bu uçakların yerləşməsi Almaniyə'də olduğu üçün alman hökuməti bu qərarı qəbul etmişdir.⁸² Habər olumsuz olaraq nitəlendirilə bilər.

Azərbaycan qəzetəsinin 30 Aralık 2009 tarixli yayımlanan habərində, Amerika'nın Füzə Kalkanı (FK) sistemi yaratması Rusya'nı hücum silahları yaratmağa təşviq ediyor. Bu bəyanatla Rusya'nın Başbakanı Vladimir Putin çıxış etmişdir. Putin açıqlama yapmışdır ki, Rusya ilə ABD arasında silahların sınırlandırılması qurallarını bəlli edən stratejik hücum silahları haqqında anlaşmanın olmasındansa, olmaması daha iyidir. Rusya hökumətinin başkanı sözüne davam edərək demişdir. Sorun şu ki, Amerikan tərəfi FK sistemi kuruyor, bizsə yox. Bəylə bir sistemin oluşturulması yeni hücum silahlarının üretilməsini təşviq ediyor ki, bu da dünyada qüvvətlər dengesini bozuyor.⁸³ Habəri tarafsız olaraq nitəlendirə bilərik.

Moskva ABŞ-ı sürətlə silahlanmada ittiham edir

Amerikanın raket əleyhinə müdafiə (RƏM) sistemi yaratması Rusiyani hücum silahları yaratmağa vadar edir. Bu bəyanatla Rusiyanın Baş naziri Vladimir Putin çıxış etmişdir.

O əlavə etmişdir ki, bu, hücum və müdafiə silahları arasında tarazlıq yaratmağı nəzərdə tutur. Putin izah etmişdir ki, Rusiya ilə ABŞ arasında silahların məhdudlaşdırılması qaydalarını müəyyən edən strateji hücum silahları haqqında müqavilənin olmasındansa olmaması yaxşıdır. Rusiya hökumətinin başçısı sözüne davam edərək demişdir: "Problem ondadır ki, Amerika tərəfi RƏM sistemi qurur, biz isə yox. Bəylə bir sistemin yaradılması yeni hücum silahlarının tətbiqini nəzərdə tutur ki, bu

da dünyada qüvvələr nisbətini pozur".

Putin bəylə bir məqama diqqət yetirmişdir ki, "biz RƏM-i inkişaf etdirmiriksə, bəylə bir təhlükə yaranır ki, tərəfdaşlarımız başları üstündə hücum sistemimizə qarşı çətin quraraq özlərini tam təhlükəsiz vəziyyətdə hiss edə bilərlər. Onda tərəfdaşlarımız istədiklərini edəcəklər, həm real siyasətdə, həm də iqtisadiyyatda gərginlik dərhal artacaq, qüvvələr nisbəti pozulacaq".

Bununla bərabər, Rusiyanın Baş naziri əlavə etmişdir ki, hazırda RF müdafiə və xarici işlər nazirliklərinin ekspertləri bu müqavilə layihəsi üzərində işi davam etdirirlər və danışıqlar prosesi müsbət məcrada gedir.

⁸² "Bakı NATO təyyarələrini Əfqanıstana buraxmır", **Yeni Müsavat**, 13 Mart 2009.

⁸³ "Moskova ABŞ-ı sürətlə silahlanmada ittiham edir", **Azərbaycan**, 30 Aralık 2009.

2.4. 2008-2009 Yıllarında Azerbaycan Medyasında ABD'nin Sosyo-Kültürel İmajı

Azerbaycan gazetesinin 20 Ocak 2008 tarihli yayımlanan haberinde, ABD gazeteler birliğinin açıkladığı 2007. yılın sonuçlarına dair statistik bilgilere göre, ülke basınının internet vastası ile izlenmesinde önceki yıla göre yüzde 5 artım olmuştur. Yılın son bölümünde aparılan hesaplama zamanı, internet gazate okuyucularının sayında her ay yüzde 9 yükseliş kaide alınmıştır. Haberde bildirilmiştir ki, yıl içinde ABD gazetelerinin internet sitelerinin hizmetinden bu uluslararası şebekeye bağlanmış amerikalıların yüzde 39 u kullanmıştır. Her kullanıcı bir ayda orta hesapla en azı 44 dakika gazet sitelerinde kalmıştır. İnternet gazetler, hem iş hem de evlerindeki bilgisayarlar vastası ile okunmuştur. İnternet gazet okuyucularının sayının artması, gazetelerin kağıt formatında çap sayının aşağı düşmesine neden olmuştur. Azalma nedeni ise, kendi çapında reklam gelirlerinin sınırlandırmasından gazete sahipleri internet sitelerinde reklam alanlarını genişletmeğe bununla da esas gelir kaynağındaki kaybı düzeltmeğe çalışmışlar.⁸⁴ Haberi tarafsız olarak nitelendirebiliriz.

Azerbaycan gazetesinin 1 Şubat 2008 tarihli yayımlanan haberinde, AzerTac haber veriyor ki, ocağın 31 de Amerika Merkezinde 8 Azerbaycan gazetecisi Uluslararası Gazetecilik Merkezinin ABD Devlet Departmanının maliye yardımı ile teşkil ettiği gazeteci araştırmaları teknolojisine dair dört aylık kursları bitirmeleri ile ilgili sertifikalarını almışlar. Devlet yöneticisi Nazim İsayev bildirmiştir ki, Azerbaycanda demokrasinin gelişmesinin bugünkü konumunda basın söz azadlığı çok önemli konulardır ve Azerbaycan hükümetinin siyasetinde

⁸⁴ Azerbaycan, 20 Ocak 2008.

önemli yer tutmaktadır. İsayevin düşüncesine göre, tüm bunlar enfarmasyon kazanmağın kolaylaştırılmasına hizmet etmektedir. Konferansta konuşan ABD nin ülkemizdeki elçisi Ann Dercy bildirmiştir ki, bağımsız medya demokrasinin temelidir. Medya vatandaşları ilgilendiren konular üzre fikir müzakeresi aparması üçün bir formdur.⁸⁵ Haber olumlu olarak nitelendirilebilir.

Ayna gazetesinin 12 Mart 2008 tarihli yayımlanan haberinde, ABD büyükelçiliği “Gelecek liderlerin değişim programında” iştirak etmiş 40 Azərbaycanlı öğrencinin geri dönmesine ilişkin ziyafet düzenlenmiştir. Ziyafet, ABD elçiliğinin vekili Donald Lun’un evinde gerçeleşmiştir. Haberde bildirilmiştir ki, Amerika’nın yüksek okullarında bir yıllık öğrenim gören öğrenciler ingilis dili yeteneklerini yükseltmekle yanaşı Amerika gençlerinin hayatına etegrasyon olunmuşlar. Hatırlatalım ki, 15 yıl içinde bu programa esasen 800 azerbaycanlı öğrenci Amerika nın universitetlerinde öğrenim görmüşler.⁸⁶ Haberi olumlu olarak nitelendirebiliriz.

Azərbaycan gazetesinin 21 Şubat 2008 tarihli yayımlanan haberinde, Azərbaycanın ABD'deki elçisi Yaşar Aliyev şubatin 21 de ABD'nin önemli öğrenim merkezlerinden olan Texas Üniversitsinde

⁸⁵ **Azərbaycan**, 1 Şubat 2008.

⁸⁶ "ABŞ səfirliyi Amerikadan qayıdan azərbaycanlı məzunları təbrik edib", **Ayna** 12 Mart 2008.

geçirilen milli konular üzre öğrenci konferansına katılmış, ve açmıştır. ABD'nin birçok üniversite yetkililerini biraraya getiren konferans, küreselleşen dünyanın en önemli konularından biri – “Devamlı global enerji siyasetinin hazırlanması” konusuna adanmıştır. Azərbaycan büyükelçisi dünyada enerji güvenliğinin önemi, ABŞ Azərbaycan ikitaraflı ilişkileri çerçevesinde enerji alanında işbirliğı. Bakü Tiflis Ceyhan petrol hattının önemi ile ilgili bilgi vermiş ve katılanların soruları cevaplanmışdır.⁸⁷ Haberi olumlu olarak nitelendirebiliriz.

Müsavat gazetesinin 18 Temmuz 2008 tarixli yayımlanan haberinde, “Freedom House” uluslararası hukuk teşkilatı suçlu bulunan ve habs olunan bloggerler Adnan Hacızade ve Emin Millinin derhal tehliye edilmesini talep etmişdir. Onların mahkemesi eylül ayına tayin edilmişdir. “Freedom House” hükümetin bu tavrını söz ve düşünce bağımsızlığının boğulması gibi kıymetlendirmektedir. İnternet bağımsızlığının seviyesi açısından 168. yeri tutan Azərbaycan'da alternativ fikir ifadesi için az sayılı imkanlardan biridir.⁸⁸ Haberi olumsuz olarak nitelendirebiliriz.

⁸⁷ “ABŞ-ın Texas ştatında keçirilən konfransı Azərbaycan səfiri açmışdır”, **Azərbaycan**, 21 Şubat 2008.

⁸⁸ “Freedom House bloggerlərə dərhal azadlıq tələb etdi”, **Yeni Müsavat**, 18 Temmuz 2008.

Azərbaycan qəzetəsinin 15 Ekim 2009 tarixli yayımlanan xəbərində, Azərbaycan hökuməti ölkədə dini tolerantlığı tez şəkildə dəstəkləyir. Bu fikirlər ABD Dövlət Departman' ın demokratiya insan hüquqları bürosunun dünyada dini vəziyyətlə bağlı yaydığı rapora bildirilmişdir. Raporun Azərbaycan ilə bağlı hissəsində deyilir ki, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi 2008. Yılda 103 dini icmanı qeydə almışdır. Komitənin məlumatına görə, heç bir icmanın qeydə alınmasından rədd olunmamışdır. Dövlət Departman'ın hesabatında Ermənistan, Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ məsələsinin dini vəziyyətə təsirinə də diqqət edilmişdir. Bildirilmişdir ki, ermənilərin işğalında olan torpaqlardan azərbaycanlılar qovulmuş məscidlərin bir hissəsi dağıdılmış, digərləri də fəaliyyətini dayandırmışdır.⁸⁹ İki dövlət münasibətləri baxımından müsbət xəbər olaraq qiymətləndirə bilərik.

⁸⁹ "ABŞ Dövlət Departamentinin hesabatında Azərbaycan tolerant ölkə kimi göstərilmişdir", **Azərbaycan**, 15 Ekim 2009.

SONUÇ

Araştırmamızın sonuç bölümünde medyada ABD imajını taranan haberler çerçevesinde ele alacağız. Daha önce de belirttiğimiz üzere, araştırmada kaynak olarak Azerbaycan’da yayımlanan “Azerbaycan”, “Yeni Müsavat” ve “Ayna” gazetelerinde 2008-2009 yıllarında yer alan konuyla ilgili haberler kullanılmıştır.

Yukarıda belirtildiği üzere, söz konusu haberler dört alt başlıkta toplanmıştır: Siyasi haberler, ekonomik haberler, askeri haberler, sosyo-kültürel haberler.

Araştırmada 14 siyasi haber değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Medyada ABD’nin siyasi yönünü yansıtan haberlere baktığımızda ABD-Azerbaycan ilişkisinin genel çerçevesine bakılmış, ayrıca İran-ABD ilişkisinin doğurduğu sonuçlara, Gürcistan’ın Batı yanlısı bir politika izlemesi ve Rusya’nın Gürcistan’a savaş açması sonucu bu duruma ABD’nin tutumuna ilişkin haberlerin yoğun olduğunu görmekteyiz. 2008-2009 tarihlerinde ABD ile ilgili yayımlanan siyasi haberlere baktığımızda haberlerin büyük çoğunluğunun eşit olduğunu görmekteyiz.

Araştırmada 8 ekonomik haber değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Medyada ABD ile ilgili ekonomik haberlere baktığımızda 2008 yılında dünyada yaşanan krizin ABD’den de yan geçmediği görülmektedir. Kriz sonucu petrol fiyatları hızla değer kaybetmiştir. Bunun üzerine Rusya-Gürcistan savaşının Amerika’ya yaradığı ve Gürcistan’da oluşan durumun dünya maliye sistemine etkisinden bahsedilmiştir. ABD ve

Azerbaycan stratejik işbirliği ilişkilerinin gelişmesinde enerji güvenliğinin önemi vurgulanmıştır.

Araştırmada 11 askeri haber değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Medyada ABD'nin askeri yönünü yansıtan haberlere baktığımızda, Rusya'nın Gürcistan'daki savaşı destekleyen adımlarından sonra ABD nin reaksiyonu gösterilmiş ve Gürcistan hükümetini destekleyen eylemlerde bulunması yansımıştır. Ağustos olaylarından sonra Rusya'nın desteği ile Kırgızistan'daki askeri üss konusu da dikkat çeken diğer hususlardandır.

Araştırmada 6 sosyo-kültürel haber değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Medyada ABD'nin sosyo-kültürel yönünü yansıtan haberler baktığımızda, azerbaycanlı gazetecilerin ABD maliye yardımı ile kurs geçmeleri ve yine ABD yardımı ile öğrencilerin değişim programından faydalandığını görmekteyiz.

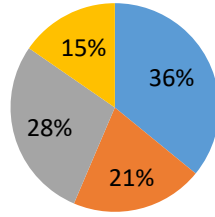
Genel olarak değerlendirecek olursak, incelediğimiz dönemde Azerbaycan basınında ABD ile ilgili olumlu ve olumsuz haberlerin eşit ağırlıkda olması gözlenmiştir.

Haber tarama sonuçlarını istatistiksel verilerle ele alalım.

1. Taranan haberlerin genel dağılımı

<i>Haberin içeriği</i>	<i>Sayısı</i>	<i>Yüzdesi</i>
Siyasi haberler	14	%36
Ekonomi haberleri	8	%21
Askeri haberler	11	%28
Sosyo-kültürel haberler	6	%15

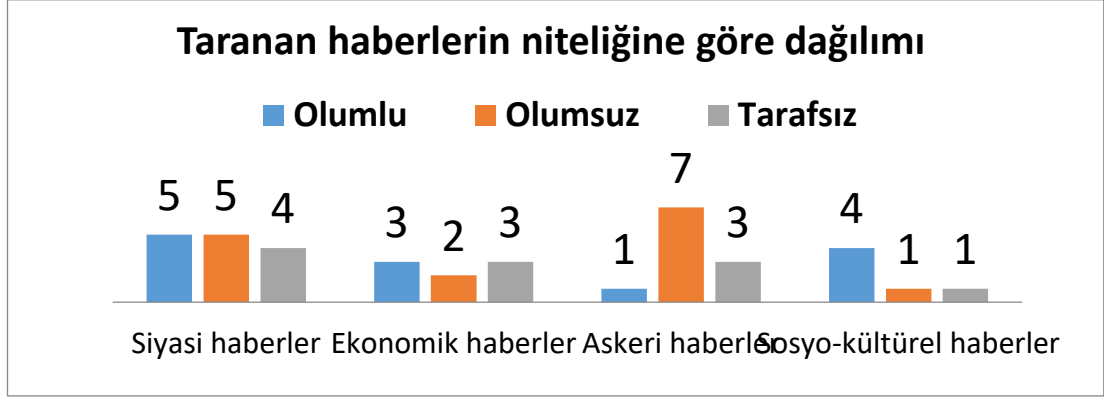
Taranan haberlerin genel dağılımı

■ siyasi haberler 17
■ ekonomik haberler 17
■ askeri haberler 18
■ sosyo-kültürel haberler 18

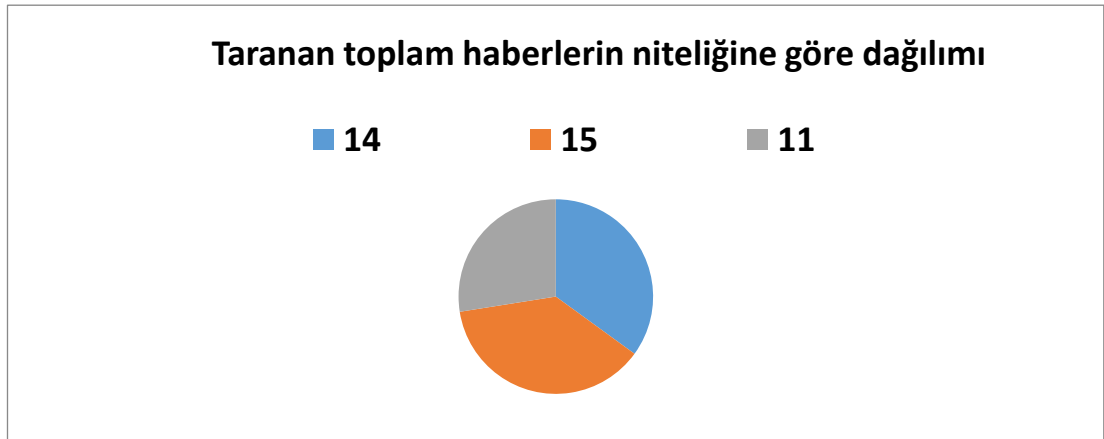
2. Taranan haberlerin niteliğine göre dağılımı

<i>Haberin içeriği</i>	<i>Olumlu</i>	<i>Olumsuz</i>	<i>Tarafsız</i>
Siyasi haberler	5	5	4
Ekonomi haberler	3	2	3
Askeri haberler	1	7	3
Sosyo-kültürel haberler	4	1	1

3.Taranan toplam haberlerin niteliğine göre dağılımı

<i>Haberin niteliği</i>	<i>Sayısı</i>	<i>Yüzdesi</i>
Olumlu	14	%34
Olumsuz	15	%38
Tarafsız	11	%28

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

ASLANLI, Araz ve İlham Həsənov. **Haydar Aliyev Dönemi Azərbaycan'ın Dış Politikası**, Platin Yayınları, Ankara, 2005.

ASLANLI, Araz. **Yeni Küresel Mücadelede Kafkasya ve Karabağ Sorunu**, Ekoavasya Yayınları, Ankara, 2013.

HƏSƏNOV, Əli. **Azərbaycan Respublikasının Milli İnkişaf və Təhlükəsizlik Siyasəti, (Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Gelişim ve Güvenlik Siyaseti)**, Letterpress Yayınları, Bakü, 2011.

HƏSƏNOV, Əli. **Müasir Beynəlxalq Münasibətlər və Azərbaycanın Xarici Siyasəti, (Modern Uluslararası İlişkiler ve Azerbaycan'ın Dış Politikası)**, Azerbaycan yayınları, Bakü, 2005.

MƏMMƏDOV, Novruz. **Xarici Siyasət: Reallıqlar və Gələcəyə Baxış, (Dış politika: Gerçeklik ve Geleceğe Bakış)**, Kanun Yayınları, Bakü, 2013.

VƏLİYEV, Cavid. **Kafkasya'nın Yükselen Yıldızı İlham Aliyev Döneminde Azerbaycan**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2013.

MAKALELER

ABDULLAH, Akif. “Haydar Aliyev Dönemi ve Azerbaycan”, **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, Sayı 22, Eylül 2013.

Cabbarlı, Dr.Hatəm ve Vüsalə Abdullayeva. “Azerbaycan Dış Politika'sının Temel Özellikleri”, **21. Yüzyıl Dergisi**, Cilt, Ocak-Haziran, Sayı, 8-9, 2009.

CANAR, Burçin. “Rusya Federasyonu'nun Azerbaycan İle Olan İlişkileri”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, 2012.

CAFERSOY, Nazim. “Bağımsızlığın On Yılında Azerbaycan Rusya İlişkileri”, **Avrasya Dosyası-Azerbaycan Özel Sayısı**, Cilt 7, Sayı 01, 2001.

İnternet Kaynakları

Osman Nuri Aras, “Azerbaycan Ekonomisi ve Dönüşüm Süreci”,
www.osmannuriaras.com/akademik-1.doc , (29.02.2016).

Araz Aslanlı, “Haydar Aliyev Döneminde Önemli Ülkelerle İkili İlişkiler”,21.12.2011,<http://ekoavrasya.net/duyuru.aspx?did=39&pid=10&lang=tr>(26.02.2016).

Araz Aslanlı, “Haydar Aliyev Döneminde Önemli Ülkelerle İkili İlişkiler”, 21.12.2011,
<http://ekoavrasya.net/duyuru.aspx?did=39&pid=10&lang=tr>
,(26.02.2016)

Osman Nuri Aras, “Azerbaycan Ekonomisi ve Dönüşüm Süreci”,
www.osmannuriaras.com/akademik-1.doc , (29.02.2016), s. 3.

Kamer Kasım, “Başlangıcından Barış Sürecine Dağlık Karabağ Çatışması”,**ErmeniAraştırmaları**
http://www.eraren.org/tur/makale/ozet_kam_kasimbassbarsurdagkar.html

GAZETELER

“Buş İraq siyasətini müəyyənləşdirən kadrları dəyişir”, **Yeni Müsavat** 8 Ocak 2008.

“Çeyni İrana qarşı təxribat hazırlayır”, **Yeni Müsavat**, 1 Şubat 2008.

Azərbaycan ABŞ- ın strateji tərəfdaşdır”, **Ayna**, 12 Ocak 2008.

ABŞ səfiri Ann Ders: “Birləşmiş Ştatlar NATO ilə fərdi əməkdaşlığın Əməliyyat Planı çərçivəsində Azərbaycanın söylərini dəstəkləyir”, **Azərbaycan**, 12 Nisan 2008.

“Amerikanın tarixi seçimi” , **Azərbaycan**, 4 Kasım 2008.

“ABŞ Qara dənizdən İrana qarşı istifadə edə bilər”, **Yeni Müsavat**, 10 Eylül 2008.

“ Obama ilə Medvedev Londonda görüşdü”, **Yeni Müsavat**, 2 Nisan 2009.

“ABŞ-Azərbaycan məsləhətləşmələri başladı”, **Yeni Müsavat**, 4 Kasım 2009.

“Bakı Vaşinqtona nota verdi”, **Ayna**, 19 Aralık 2009.

“Müharibə Amerikaya sərf etdi”, **Azərbaycan**, 7 Ocak 2008.

“Separatçılara Vaşinqtondan 8 milyon dollar mükafat”, **Ayna**, 15 Ekim 2008.

Azərbaycan ilə ABŞ arasında birge maliyələşdirme üzrə anlaşma memorandumu imzalanmışdır”.

“Amerika Nabuccoya qoşulur”, **Müsavat**, 26 Haziran 2009.

Azərbaycan ABŞ-dan 3 vertolyot alacaq”, **Azərbaycan**, 18 Temmuz 2008.

“Gürcü-osetin cəbhəsində atışma şiddətlənir”, **Yeni Müsavat**, 5 Ağustos 2008.

“Gürcistan-Rusiya müharibəsi başladı”, **Yeni Müsavat**, 8 Ağustos 2008.

“Rusya Gürcüstana yeni qoşun birləşmələri yeritdi”, **Yeni Müsavat**, 15 Ağustos 2008.

“ Kreml ABŞ-la savaşa hazırlaşır”, **Yeni Müsavat**, 9 Eylül 2008.

“Qırğızıstan ABŞ bazalarını ölkədən çıxardır”, **Yeni Müsavat**, 18 Ocak 2009.

“ABŞ Gürcistanda hərbi baza yerləşiriləcək”, **Azərbaycan**, 3 Şubat 2009.

“ABŞ Xəzərdə hərbi obyekt qurur? ”, **Yeni Müsavat**, 13 Mart 2009.

“Bakı NATO təyyarələrini Əfqanıstana buraxmır”, **Yeni Müsavat**, 13 Mart 2009.

“Moskova ABŞ-ı sürətlə silahlanmada ittiham edir”, **Azərbaycan**, 30 Aralık 2009.

“ABŞ səfirliyi Amerikadan qayıdan azərbaycanlı məzunları təbrik edib”, **Ayna** 12 Mart 2008.

“ABŞ-ın Texas ştatında keçirilən konfransı Azərbaycan səfiri açmışdır”, **Azərbaycan**, 21 Şubat 2008.

“Freedom House bloggerlərə dərhal azadlıq tələb etdi”, **Yeni Müsavat**, 18 Temmuz 2008.

“ABŞ Dövlət Departamentinin hesabatında Azərbaycan tolerant ölkə kimi göstərilmişdir”, **Azərbaycan**, 15 Ekim 2009.

Azərbaycan, 21 Haziran 2008.

Ayna, 5 Nisan 2008.

Azərbaycan, 7 Mayıs 2008.

Yeni Müsavat, 25 Ocak 2009.

Yeni Müsavat, 23 Eylül 2008.

Azərbaycan, 8 Ekim 2008.

Azərbaycan, 1 Kasım 2008.

Müsavat, 16 Ocak 2009.

Ayna, 11 Nisan 2009.

Azərbaycan, 20 Ocak 2008.

Azərbaycan, 1 Şubat 2008.